

International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 5, Issue 4, December 2017, p. 1083-1113

Received	Reviewed	Published	Doi Number
22.11.2017	12.12.2017	25.12.2017	10.18298/ijlet.2325

Evaluation of Art Education Practices' Texts in Turkish Course Books

Nevin AKKAYA¹ & Fatma SUSAR²

ABSTRACT

Art education has an important place in contemporary education concepts and practices. Turkish lessons are also important in terms of bringing art education to children through texts. Purpose of this study is to determine the place and importance of art education by examining the texts in Turkish textbooks of the 5th and 6th grades of secondary school. As a methodological framework, qualitative analysis was implemented in this study. Because purpose of this study is to determine the place and importance of art education by examining the texts in Turkish textbooks of the 5th and 6th grades of secondary school. Document analysis was performed in order to reveal qualitative analysis. Criteria have been put together and "Criteria Regarding Appropriateness of Texts to Art Education" has been developed. The texts in Turkish textbooks of the 5th and 6th grades of secondary school were examined in detail by the researchers to use the developed form. As a result of the examinations, 7 texts (17,5%) in the 5th grade Turkish textbook were inadequate in terms of art education; 20 texts (50%) were low-level enough; 8 texts (20%) were moderate enough; 5 texts (12.5%) were at a sufficient level to correct only the absence of a text. 8 texts (26.6%) in the 6th grade Turkish textbook were inadequate in terms of art education; 9 texts (30%) were low enough; 13 texts (69.29%) were moderately adequate.

Key Words: Art education, secondary school, Turkish textbook, document analysis.

Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Sanat Eğitime Uygunluğunun Değerlendirilmesi*

ÖZET

Sanat eğitimi çağdaş eğitim kavramı ve uygulamaları içinde özel bir yer tutmaktadır. Türkçe dersleri de metinler aracılığıyla çocuklara sanat eğitimi kazandırmak açısından önemlidir. Bu araştırmanın amacı 5. ve 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında yer alan metinlerin sanat eğitimi açısından yeterliliğini tespit etmektir. Bu çalışma ortaokul 5. ve 6. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde sanat eğitimine ne kadar yer verildiğini tespit etmeye yönelik olduğundan nitel araştırma yöntemi ve buna bağlı olarak da doküman analizi tercih edilmiştir. Çalışmada 2015 yılında MEB tarafından yürürlüğe konulan Türkçe Dersi Öğretim Programının 5. 6. Sınıf kazanımları her iki araştırmacı tarafından ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Ölçütler bir araya getirilerek "Metinlerin Sanat Eğitime Uygunluğuna İlişkin Ölçütler Formu" oluşturulmuştur. 5. ve 6. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinler oluşturulan form doğrultusunda araştırmacılar tarafından ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Yapılan incelemelerde 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında yer alan 7 metnin (% 17,5) sanat eğitimi açısından yetersiz; 20 metnin (%50) düşük düzeyde yeterli; 8 metnin (%20) orta düzeyde yeterli; 5 metnin (%12,5) yeterli olduğu ancak çok yeterli düzeyinde herhangi bir metnin olmadığı tespit edilmiştir. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında yer alan 8 metnin (% 26,6) sanat eğitimi açısından yetersiz; 9 metnin (% 30) düşük düzeyde yeterli; 13 metnin (% 69,29) ise orta düzeyde yeterli olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sanat eğitimi, ortaokul, Türkçe ders kitabı, doküman analizi.

¹ Doç. Dr. Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, nevin_akkaya@yahoo

² Doç. Dr. Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, fatmas_30@yahoo.com

* Bu araştırmanın bir kısmı Pamukkale Üniversitesi tarafından düzenlenmiş olan 1. Uluslararası Sanat Eğitimi Sempozyumunda (20-22 Nisan 2017) sözlü bildiri olarak sunulmuştur. Ayrıca PAU-BAP birimi tarafından desteklenmiştir

1. Giriş

Sanat, düşüncelerin özgün biçimlerle, yaratıcılık kullanılarak yorumlayabilme süreci olarak insanların ilkel dönemlerden itibaren kendilerini ifade etmelerinin bir yolu olarak ortaya çıkmıştır. Günlük yaşamın duvar resimleri ile anlatılması, yazının bulunması, sözlü edebiyat, yazılı edebiyat heykeller, tablolar, minyatürler, danslar, kültürden kültüre değişen el sanatları, müzik ve geçmişten günümüze gelen pek çok sanat dalı insanın yaşama kattığı anlamın özel bir ifadesidir. Yaşam içinde neredeyse her alanda ortaya çıkan sanat kavramı bir şekilde insanlarla buluşmuş, insanlar da bu kavramlara toplumun yarattığı değer yargıları doğrultusunda farklı anlamlar yüklemiştir.

Sanata verilen değer toplumdan topluma değiştiği gibi aynı toplum içerisinde farklı sanat dallarına verilen önemin derecesi de değişebilmektedir. Bu durum, toplum sanat arasındaki ilişkileri belirlemede oldukça önemli görülmektedir. Örneğin bir toplumda resim ya da heykel sanatları ön plana çıkarken başka bir toplumda geleneksel danslar ön plana çıkabilmektedir. Kültürel değerlerin nesilden nesile geliştirilerek aktarılmasında önemli bir rol oynayan sanatın, eğitiminin nasıl ve ne zaman yapılacağı da oldukça önemli bir konudur. Sanat eğitiminin küçük yaşlardan başlatılması sanat kavramının anlaşılmasında ve yaşama dönüştürülmesinde oldukça etkilidir.

Sanat, çağdaş insan yetiştirmede yararlanılması gereken temel ve en etkili araçlardan biridir. Sanat kültürün, yaşayış ve düşünce tarzının, günlük ilişkilerin edebiyatta, resimde, eğlencelerde vb. ortaya çıkmasıdır. Kültürün sanatta vücut bulması toplumun mizacının bir ifadesidir. Sanat bir kültür ve fikir ürünüdür (Erbay, 1997). Sanat, özgünlüktür ve temelini insanların yaratıcı düşüncelerinden alır. Toplumun yaşam biçimini sevinçlerini, hüznlerini yansıtır. Sanat izlenimler aracılığıyla gerçek yaşamın yeniden meydana getirilme sürecidir. Sanatın hangi yollar izlenerek yapılacağı ve “ne” olduğu sorusuna “sanat eğitimi” yoluyla cevap aranabilir ve sanat eğitimi ile bireyde kültürel bilinçlenme süreci başlamış olur. Sanat eğitimi, yaratıcılık eğitiminin ön planda tutulduğu, iraksak düşünmenin geliştirildiği, her öğrencinin kişisel gelişimi ve eğilimleri paralelinde yönlendirilmeye çalışıldığı, kendini keşfetmesini sağlayan ortamlardan biridir.

Buyurgan ve Buyurgan’a (2012) göre temel amacı, çocuğu/genci, görmeye, aramaya, sormaya, deneme yapmaya, sonuçlandırmaya yönelik olan sanat eğitimi, eğitimin her kademesinde kesintiye uğramadan devam etmelidir. Sanat eğitimi ile görsel algısı gelişmiş, kendini sanatsal yollarla ifade edebilen, içinde yaşadığı kültürü ayrıntılı bir şekilde tanıyan, öğrenen, koruyan ve gelecek nesillere taşıma sorumluluğunu üstlenen, dünya kültür mirasına saygılı, yaratıcı ve yapıcı bireyler yetiştirilmesi hedeflenir. Sanat eğitimi amacına uygun olarak alındığında ya da verildiğinde, çocuklar çağdaş insan özelliklerini kazanır.

Sanat eğitimi bireylerin sevdiği, kendini bulduğu bir mesleği edinmesini sağlayabileceği gibi bilim, teknik, felsefe, görsel algı gibi birçok alanda da kendini ifade etmesini destekler. Williams’a (2016) göre sanat eğitimi, etkili, demokratik bir vatandaşlık ve gerçek kültürel değerlerin yeniden değerlendirilmesi için değer uyarlamalı bir tavrı benimser (bazı değerlerin değişmesi, üstüne yeni değerlerin eklenmesi ve yeni değerlerin üretilmesi). Kararları etkin biçimde kullanabilmek için verilen kararlara inanılması, değişen koşullara göre esnek olunması ve sabit fikirler taşımadan kararın içinde bulunulan durumlara göre değerlendirilmesi oldukça önemlidir. Sanat eğitimi bu tutumun gösterilmesi açısından büyük bir fırsattır. Bu tutumun etik alanda da var olabilmesi için bireylerin

okuryazarlığının artması ve uygulamaya dönük etkinliklerin yapılması sanat eğitimini garanti altına alacak adımlardır.

Evrensel eğitimin temel amaçları arasında gerçekte “gelecekçi insan modeli hazırlamak” da vardır. Sanat bu yönüyle de çağdaş insan eğitimin vazgeçilmez bir aracıdır. Sanat, aslında bütün mekanizmalarının açılıp çalışmasının en etkin aracı olarak karşımıza çıkmaktadır diyen Kağan (1982) sanat eğitiminin, duygu-düşünce eğitimine katkısına vurgu yapmaktadır. Her şeyden önce sanat eğitimi sayesinde çocuk ile anne, baba ve arkadaş daha etkili ve bilinçli bir şekilde gerçekleştirilebilir. Sanat eğitimi bireyin doğruya ve güzele ulaşmasını sağladığı için onu kötü alışkanlıklardan uzak tutar. Aynı zamanda çocukların psikolojik gereksinmelerini de yanıt verir. Çocuğun kendisini tanımasında, kendini ifade edebilmesinde ve dönüt alarak kendini değerlendirmesinde, sanat eğitimi süreçleri önemli rol oynamaktadır.

Çocukta duyguları dengede tutmasından kaynaklanan ruhsal özgürlük, sanat eğitiminde, tasarım ve uygulama gücünün geliştirilmesine ortam hazırlar. Günümüzde çocukta sanat eğitiminin önem kazanması, sanat biliminin uygulama alanı bulması ile ilgilidir. Bilgi çağının hızla yükselişi, basılı olduğu kadar görsel yolla bilgiye ulaşmanın yaygın ve etkin kullanımı, sanat eğitimi alanında tasarım ve uygulama yeteneğinin geliştirilmesi için yeterli çabanın gösterilmesi gereklidir. İçinde yaşadığımız çağda ve uygar insan yetiştirmenin bir gereği olarak çocukta sanat eğitimi bir zorunluluktur. Albert Einstein “hayal gücü bilgiden önemlidir” der (Rilke,1963).

Hangi mesleğe yönelirse yönelsin, amacına uygun sanat eğitimi ile yetişmiş, estetik beğenisi gelişmiş bireylerin kendilerine ve toplumlarına katkıları daha fazla olacaktır. Eğitim sürecinde beynin sağ yarım küresini de aktif kılan ve geliştirmeye yönelik, sözel olmayan, somut, sezgisel düşünme biçimlerine de yer verilmelidir. O zaman okul programları, her alanda, yaratıcı bireylerin yetişmesine uygun hale gelir (Buyurgan ve Buyurgan, 2012). Sanat eğitiminin öneminin ve gerekliliğinin bilinmesi bu konuda atılacak yapıcı adımların ilkidir. Bu nedenle Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu ve Yüksek Öğretim Kurumu sanat eğitiminin çocuğa ve gence kazandırdığı değerleri göz önüne alarak eğitimin her aşamasında programlarda gerektiği kadar yer almasını sağlamalıdır.

Bütün sanatları ve bu sanatların birbiriyle ilişkisini düşünsel boyutta, sanatçı, izleyici, toplum, kültür ve eğitim bağlamında inceleyen kuramsal çalışmalara “Güzel Sanatlar Eğitimi” denir. Güzel sanatlara yönelik etkinlikler bütünü olan sanat eğitimi, duygu ve estetik eğitime, güzelliklere duyarlık kazanmaya ve her türlü anlatım biçiminde estetik yaşantılar yaratmaya yöneliktir (Aral, 2009, s. 11). Sanat eğitimi yalnızca sanatı meslek edinmek için özel yeteneği olanlara yönelik olmayıp, okul öncesinden başlayarak yaşam boyunca çeşitli aşama ve basamaklarda sürdürülecek bir eğitsel süreç olarak görülmelidir. Öğrencilerin sanat eğitimi sürecinde sanatsal uyaranlarla buluşması büyük bir önem taşımaktadır (Sever, 2002). Çocuk eğitimi noktasında, kullanılan ve kullanılacak yöntemlerle, verimi arttırmak amacıyla sanat eğitimi, bilinenden ve umulandan daha çok kullanılabilecek özelliktedir. Sanat bireyin yaşamının her alanında bulunan ve onun yaşam kalitesini arttıran bilgi ile estetiğin birleşmesini sağlayan farklı bir yansımadır. Müzik dinleyen, tiyatroya giden, sanatsal etkinliklere katılan bireylerin suç işleme olasılığı oldukça düşüktür.

Çocuklar; sanat eğitimi yoluyla kazandıkları bilgi ve becerileri iletişim kurabilme, karar verebilme, uygulayabilme, sorumluluk alabilme, grup halinde çalışabilme gibi yeterlikler elde ederler. Çocukların bu amaçlara uygun yetiştirilmesinde; sahip olduğu serbestlik avantajı ile sanat eğitimi,

önemle dikkate alınması gereken bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuğu öğrenme sürecinde etkili kılan, “yaparak ve yaşayarak” öğrenmesine olanak sunan, kendi kişiliğini bulmasına ve yaratıcı, üretken bir birey olmasına, başkalarıyla olumlu sosyal etkileşim kurmasına, kısaca tüm yönleriyle gelişmesine sanat eğitimi önemli oranda katkıda bulunur.

“Yaratıcılığın ne olduğu, derinliği ve bitip tükenmek bilmezliği üzerine kimden neler öğrendiğimi söylemem gerekirse, adlarını verebileceğim kişiler arasında ancak ikisini gösterebilirim: Biri büyük çok büyük şair olan Jacobsen, ötekisi de, günümüzün sanatçıları arasında eşi olmayan heykeltçi Auguste Rodin’dir” diyen Rilke (1963) sanatın insan üzerindeki etkisini anlatmaya çalışmıştır. Sanat eğitimi, sanatın herkesin konuşabileceği ortak bir dille ifade edilmesini amaçlar. Fikirler, duygular, yaşantılar her ne kadar bireye özgü olsa da, estetik, duyarlılık, yaratıcılık, özgünlük evrensel bir değer taşır. Dünyada yalnızca yer kaplayan, üretmeyen ve birer kopyadan ibaret olan insanlardan çok, kendiyile barışık, yaratıcı, etik değerleri özümsemiş, ait olduğu çevre ve dünya için insan olmanın anlam ve önemini bilen yurttaşlara gereksinim vardır. Bu ideali gerçekleştirmek için eğitim hayatları boyunca ürettikleri çalışmaların anlamlı olması ya da mevcut çalışmaların içeriğinin ve anlamının olması öğrenciler açısından önemlidir (Eren, 2016, s. 65). Yaratıcılık, ancak uygun ve doğru koşullarda ortaya çıkan bir davranıştır. Bu davranışa zemin hazırlayan bir program, bu zeminin üstüne doğru biçimde tuğlaları koyacak öğrenciler ve tuğlaların nasıl konulacağı konusunda rehberlik yapan öğretmenlerin olması oldukça önemlidir.

2004 sonrası hazırlanan öğretim programlarında vurgulanan önemli becerilerden biri de yaratıcılıktır. Erbay’ın aktarımıyla Dewey, çocukta sanat eğitimi yoluyla yaratıcılığın kazandırılması görüşünü savunmuştur (Dikici, 2006). Yaratıcılığın gelişmesi nitelikli bir sanat eğitimi, belirli değerlerin taşıyıcısı, çağın gelişen ve değişen şartlarına göre kendini yenileyebilen bir müfredat (öğretim) programı ile mümkündür. Sanat eğitiminin önemi, kişideki yaratıcı ve estetik duyguları uyandırması ile daha da artmalıdır. Bu konu ile ilgili eğitimin her aşamasında amacına uygun bir sanat eğitimi, nitelikli sanat eğitimcileri ile mümkündür. Okul öncesinden üniversiteye kadar sanat eğitimi eğitimin her aşamasında etkin bir şekilde yerini almalıdır. Hoekstra ve Groenendijk’a (2015) göre öğrenciler küresel ve kültürlerarası bir dünyada yaşamaktadırlar. Onların yaşadıkları dönemin gerektirdiği koşullardan başlayarak program bireyselliğe uygun, kültürlerarası ve karma bir görüş geliştirecek şekilde hem sanat eğitiminin hem de evrenselliğin önemini vurgulamalıdır.

Teknolojinin gelişmesi ile birlikte dünya küçülmüş ve uzak bir noktadaki bilgiyi kolaylıkla elde etme olanağı oluşmuştur. Bilgi küreselleştikçe, kültürlerarası iletişim de kuvvetlenmekte ve her geçen zamanda bir kültürün öğelerinden oluşmuş bir sanat eseri, bir başka kültürden esinlenebilmektedir. Batı toplumlarının oluşturduğu sanat değerlerinden doğu toplumları ilham alabilmekte, aynı şekilde doğu toplumlarının oluşturduğu sanat eserlerini batı toplumları sentezleyebilmektedirler. Bu yolla bilgi ve kültür alışverişi, farklı bakış açıları kazanmakla birlikte, küreselleşmenin tam anlamıyla yapılabildiği söylenebilmektedir. “Dünya insanı olma” düşüncesi sanat eğitimi yoluyla daha da güçlenmektedir.

Sanat eğitiminde öğretmenler “yaratıcı davranışlar ve özgün eserler” ortaya çıkmasını sağlama çabası içerisinde olmalıdır. Bu noktada tüm öğrencilerin gereksinimlerini karşılamak amacıyla farklı öğretim yöntemlerini uygulamakta yarar vardır. Aynı zamanda öğretmenler yaratıcı bireylerin yetişmesinde farklı uygulamalar geliştirmek için de ortak bir mücadele içinde olmalıdır (Gude, 2010; Varian, 2016). Öğretmenin sanata ve sanat eğitimine olana bakış açısı öğrencinin bu konuda alacağı eğitimde önemli

bir belirleyicidir. Sanat eğitiminde başarı elde etmek için öğretmenlerde farkındalık yaratmada yarar vardır.

Klasik tanımlamalarda edebiyat da güzel sanat eserleri kapsamındadır. Edebiyatın dışındaki sanat eserlerinde açıklamaya muhtaç gözlemler daha çok barınır (Akengin, 2012). Çağdaş bir dil ve edebiyat öğretiminin gerçekleştirilebilmesi için yazınsal metinlerin diğer güzel sanatlarla ilişkili olarak sunulması ilkesi gereği derslikte bir romandan, tiyatro oyunundan destandan veya öyküden sinemaya, tiyatroya aktarılmış yazınsal metinlerin; bestelenmiş şiirlerin bulunması uygun bulunmuştur (Çelik, 2011). Sanat eserlerinin birbiriyle ilişkilendirilerek verilmesi öğrencilerin hem ilgisini çekmesi hem de sanat eserleri arasındaki ilişkiyi hissetmesi açısından önemlidir.

Edebi türler, insana haz alma, hoşlanma kavramlarını öğretir. Bu öğrenmeler sayesinde birey nelerden, hangi ürünlerden zevk alacağını bilir. "Zevkler ve renkler tartışılmaz" savunması içine girerek, nelerin evrensel sanat kavramı içinde değerlendirilebileceğini anlar (İşcan, Efendioğlu ve Ada, 2007). Türkçe ders kitaplarına metinlerden oluşmuş bir bütün gözüyle bakmamak gerekir. Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler sanat ve estetik zevkin oluşmasında önemli birer araçtır. İşcan, Efendioğlu ve Ada'ya (2007) göre Türkçe ders kitaplarında yer alan tiyatro metinleri öğrencilerin tiyatroya olan ilgisinin ortaya çıkmasında ve bu alanda etkinlikler yapmasında oldukça etkilidir. Diğer taraftan Uzuner, Aktaş ve Albayrak'a (2010) göre de ders kitaplarındaki görsel tasarımlar öğrenciyi kitaba yakınlaştırmamanın yanı sıra estetik duyguların geliştirilmesinde de oldukça etkilidir. Kitaplarda yer alan resimlemelerdeki görsel kalite ve estetik ne kadar sağlamsa algılama da o kadar iyi olmaktadır. Çocukların estetik duygularının gelişmesinde ve kitap okuma alışkanlığı edinmelerinde iyi tasarlanmış kitapların rolü büyüktür. Kula'ya göre (1988, akt.; Mazlum ve Mazlum, 2016) ders kitapları, öğrencinin, dolaylı olarak da toplumun bilimsel ve sanatsal düzeyini yükseltir, onları çağdaş eğitim düzeyine ulaştırır. Bilimsel düzeyin yükseltilmesi bireyi çözümleyici, toplumu ise esnek ve gelişmelere açık duruma getirir. Sanatsal düzeyin yükseltilmesi bireye ve topluma yaratıcı, hoşgörülü, çağdaş olma olanağı verir.

Ortaokullarda Türkçe dersinin temel taşlarını okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerileri oluşturur. Bu temel taşlar, yaratıcılığı ve estetik zevki ortaya çıkarmayı hedefleyen, sanatla ilgili olgularla oluşturulmuş bir içerikle birleştiğinde Türkçe dersi içerisinde sanat eğitiminden bahsetmek mümkün olacaktır. Türkçe öğretiminde metin çalışmaları, hedeflenen becerilerin kazandırılmasında temel öge olarak görülür. Türkçenin özenli kullanıldığı, sanatçı bakışı ve duyarlılığı ile oluşturulmuş metinler öğrencilerin dil konusundaki duyarlılığını da geliştirecektir (Dilidüzgün, 2004, s. 45). Kitaplar konusunda yaşanan bütün sorunlara rağmen Türkçe ders kitapları, diğer derslerde olduğu gibi öğretmenin en kolay ve etkin kullanabileceği araçların başında gelmektedir.

Elbette ortaokul Türkçe öğretmenlerinden iyi birer sanatın uygulayıcıları olmalarını beklenemez; ancak, sanat eğitiminin önemi ve gerekliliğini anlamak ve öğrencilerini bu tür etkinliklere yönlendirerek desteklemek her öğretmenin yapması gereken davranış şekli olmalıdır. Görsel Sanatlar derslerinde ders saatleri, program içerikleri, öğretmen, atölye, malzeme gibi hala çözümlenememiş önemli problemler yaşanmaktadır. Özellikle Görsel Sanatlar dersleri çoğunlukla branş öğretmenleri tarafından okutulmamaktadır (Buyurgan ve Buyurgan, 2012). Türk eğitim sisteminin sanat eğitimi konusunda istenen düzeyde olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Bu konuda eğitim verecek öğretmenlerin en önemli kaynak araç ve gereci ders kitaplarıdır. Özellikle Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin sanat eğitimi konusunda taşıdığı nitelikler ya da iletiler

öğrencilerin sanata olan bakışını etkilemede önemli birer araçtır. Bu nedenle Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin sanat eğitimindeki yeterlilikler açısından incelenmesi var olan durumunun ortaya konulması açısından da oldukça önemlidir.

Bu çalışmanın amacı 5. ve 6. sınıf Türkçe Ders Kitaplarında yer alan metinleri sanat eğitimine uygunluk açısından incelemek ve değerlendirmeler yapmaktır. Amaca bağlı olarak şu alt problemler belirlenmiştir:

1. İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında yer alan metinler sanat eğitimine uygunluk açısından nasıldır?
2. İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında yer alan metinler sanat eğitimine uygunluk açısından nasıldır?

2. Yöntem

Bu çalışma ortaokul 5. ve 6. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde sanat eğitimine ne kadar yer verildiğini tespit etmeye yönelik olduğundan nitel araştırma yöntemi ve buna bağlı olarak da doküman analizi tercih edilmiştir. Araştırma Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır. Doküman incelemesi, bir araştırma problemi hakkında belirli zaman dilimi içerisinde üretilen dokümanlar ya da ilgili konuda birden fazla kaynak tarafından ve değişik aralıklarla üretilmiş dokümanların geniş bir zaman dilimine dayalı analizini olanaklı kılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s.193-201).

2.1. Örneklem

Araştırmada 2015-2016 eğitim öğretim yılında MEB tarafından önerilen, öğretmenler tarafından temel kaynak olarak kullanılan 5. ve 6. Sınıf Türkçe Ders Kitapları kullanılmıştır. 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki (Aldı ve diğr., 2015) 40 metin ile 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki (Komisyon, 2015) 30 metin araştırmacılar tarafından ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

2.2. Veri Toplama Aracı

Çalışmada 2015 yılında MEB tarafından yürürlüğe konulan Türkçe Dersi Öğretim Programının 5. 6. Sınıf kazanımları her iki araştırmacı tarafından ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Diğer taraftan konuya ilişkin olarak alan yazın taraması da yapılmıştır. İncelemeler sonrasında sanat eğitimini desteklemek için metinlerde olması gereken nitelikler belirlenmiştir. Yapılan tespitler doğrultusunda ölçütler formu oluşturulmuştur. Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin sanat eğitimine uygunluğunu tespit etmeye yarayan ölçütler formu alanında uzman 5 öğretim elemanı ve ortaokullarda görev yapan 3 Türkçe öğretmenine sunulmuştur. Uzman görüşü ile gelen öneriler doğrultusunda düzeltmeler yapılmış ve 20 maddeden oluşan "Metinlerin Sanat Eğitimine Uygunluğuna İlişkin Ölçütler Formu" oluşturulmuştur.

2.3. Verilerin Toplanması ve Verilerin Çözümlemesi

Formda yer alan ölçütler dikkate alınarak 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki metinler ile 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki metinler her iki araştırmacı tarafından ayrıntılı bir şekilde okunarak

değerlendirmeler yapılmıştır. Araştırmanın güvenilirliğini arttırmak için bütün metinler iki araştırmacı tarafından okunarak ayrı ayrı puanlandırılmış verilen puanlar bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Her iki puanlama arasındaki tutarlılık katsayısını ortaya koymak için ilgisizlik (korelasyon) analizi gerçekleştirilmiştir. 5. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 40 metine verilen puanların tutarlılık katsayısı “ $r=0,84$, $p<,01$ ” şeklinde tespit edilmiştir. 6. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 30 metin için yapılan puanlandırmalarda ise tutarlılık katsayısının “ $r=79$, $p<,01$ ” olduğu görülmüştür. Diğer taraftan kitaplarda yer alan metinler incelenirken alıntılar yapılmış, alıntılarının yanına ilgili sayfanın numarası ve metnin adı da eklenmiştir. Bunlara ek olarak alıntılarını destekleyici açıklamalara yer verilmiştir.

3. Bulgular ve Yorum

Araştırmanın birinci alt problemine yanıt vermek amacıyla 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki metinler sanat eğitimi ölçütleri kapsamında incelenmiştir. İncelenen metinlerin listesi Tablo 1’de sunulmaktadır.

Tablo 1. Türkçe Ders Kitabında (5. Sınıf) Sanat Eğitime Uygunluk Ölçütlerine Göre İncelenen Metinler

Temalar	Metinler	
1. Tema Birey ve Toplum	1. metin	Üç Soru
	2. metin	Adsız Çeşme
	3. metin	Beden Dilimiz
	4. metin	Hayat Bir Sokakta Geçer
	5. metin	Küçük PRENS
2. Tema Atatürk	6. metin	Atatürk Parkı'na Gezi
	7. metin	Mustafa Kemal'in Kağnısı
	8. metin	Nasıl Okurdu?
	9. metin	Sabiha
	10. metin	Atatürk'ü Duymak
3. Tema Sağlık ve Çevre	11. metin	Kedilere Ad Koymak
	12. metin	Haydi Banyoya
	13. metin	Çöpçü Martı
	14. metin	Yiyeceklerin İçinde Başka Neler Var
	15. metin	Kırlara Gidiyorum
4. Tema Değerlerimiz	16. metin	Fatih'ten Hikâyeler
	17. metin	Sözlü Geleneğimiz
	18. metin	Bu Vatan Kimin?
	19. metin	Koca Seyit
	20. metin	Bugün Bayram Sabahıdır
5. Tema Yenilikler ve Gelişmeler	21. metin	Var mı?
	22. metin	Telefonun Tarihi
	23. metin	Bekledim Gece Oldu
	24. metin	Mucit
	25. metin	Yazı
6. Tema Güzel Sanatlar	26. metin	Ebrucu
	27. metin	Bir Kuşun Resmini Yapmak İçin
	28. metin	Bir Çizgi Bin Dünya: Çizgi karakter
	29. metin	Kırkyama

	30.metin	Taşın İçindeki Heykel
7. Tema Kurumlar ve Sosyal Örgütler	31.metin	Türk Kültür Sisteminde Vakfın
	32.metin	Kızılay
	33.metin	Bando Takımı
	34.metin	Seçimin Gürültüsü
	35.metin	Milli Kütüphane!
8. Tema Oyun ve Spor	36.metin	Bastım Bastım Gölgeneye Bastım!
	37.metin	Soğanlı Bebekleri
	38.metin	Oyun Günlüğü
	39.metin	Sonbahar Oyunları
	40.metin	Olimpiyatlar

Tablo 1’de de görüldüğü gibi 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabında 8 tema ve 40 metin yer almaktadır. Her temada 5 metne yer verilmiştir. Araştırmada metinlerin tümü ayrıntılı bir şekilde okunarak “Metinlerin Sanat Eğitime Uygunluğuna İlişkin Ölçütler Formu” doğrultusunda analiz edilmiştir. Metinler ayrıntılı bir şekilde okunmuş 20 ölçütün her birine uygunluğu değerlendirilmiş ve puanlama yapılmıştır. Metinde ölçütün var olması durumunda 5 puan olmaması durumunda 0 puan verilmiştir. Türkçe derslerinde takip edilen 5. Sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin sanat eğitime uygunluğu kapsamında yapılan değerlendirmeye ilişkin veriler Tablo 2’de sunulmaktadır.

Tablo 2. Türkçe Ders Kitabındaki (5. Sınıf) Metinlerin Sanata Eğitime Uygunluğunun Değerlendirilmesine İlişkin Sonuçlar

Metinler/ Ölçütler	1. Ölçüt	2. Ölçüt	3. Ölçüt	4. Ölçüt	5. Ölçüt	6. Ölçüt	7. Ölçüt	8. Ölçüt	9. Ölçüt	10. Ölçüt	11. Ölçüt	12. Ölçüt	13. Ölçüt	14. Ölçüt	15. Ölçüt	16. Ölçüt	17. Ölçüt	18. Ölçüt	19. Ölçüt	20. Ölçüt	Toplam Puan
1. metin	5	5	5	0	5	5	5	0	0	0	0	5	0	5	0	0	0	0	0	0	45
2. metin	0	0	0	0	5	5	5	0	0	0	0	0	0	5	0	0	0	0	5	0	25
3. metin	0	0	5	0	0	5	5	0	0	0	0	5	0	5	0	0	0	5	0	0	30
4. metin	0	0	5	0	5	5	5	0	0	0	0	5	0	5	5	0	0	5	5	0	45
5. metin	0	0	5	0	5	5	5	0	0	0	0	5	0	5	0	0	0	5	5	0	40
6. metin	0	0	5	0	5	0	5	0	0	0	0	5	0	5	0	0	0	5	5	0	35
7. metin	0	0	5	0	5	0	5	0	0	0	0	0	0	5	0	0	5	0	5	0	30
8. metin	0	5	5	0	5	5	5	0	0	0	0	5	5	5	0	0	0	5	5	0	50
9. metin	0	0	5	0	0	5	5	0	0	0	5	5	5	5	0	5	0	5	5	0	50
10. metin	0	0	5	0	5	5	5	0	0	0	0	0	0	5	0	0	5	5	5	0	40
11. metin	0	0	5	0	5	0	5	0	0	0	0	5	0	5	0	0	5	5	5	0	40
12. metin	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	5	0	0	0	0	5	0	20
13. metin	0	0	5	0	5	5	5	0	5	0	0	0	0	5	0	0	0	5	5	0	40
14. metin	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	5	0	0	0	0	0	0	10
15. metin	0	0	5	0	5	5	5	0	0	0	0	5	0	5	5	0	5	5	5	0	50
16. metin	0	0	0	0	0	0	5	0	0	0	0	0	5	5	0	0	0	0	5	0	20
17. metin	5	5	5	5	5	5	5	0	5	0	0	5	0	5	5	5	5	5	5	0	75
18. metin	0	0	5	0	0	0	5	0	0	0	0	0	0	5	0	0	5	0	5	0	25
19. metin	0	0	5	0	0	0	5	0	0	0	0	0	0	5	0	0	0	0	5	0	20
20. metin	0	0	5	0	5	0	5	0	0	0	0	0	0	5	0	0	5	5	5	0	35
21. metin	5	0	5	5	5	5	5	0	0	0	0	5	0	5	5	0	0	5	5	0	55
22. metin	0	0	0	0	0	5	0	0	0	0	0	5	0	5	0	0	0	5	5	0	25
23. metin	0	0	0	0	0	5	5	0	0	0	0	5	0	5	0	0	0	5	5	0	30

24. metin	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	5	0	0	0	5	5	0	20
25. metin	0	0	0	0	0	5	5	0	0	0	0	5	0	5	0	0	0	5	5	0	30
26. metin	5	5	5	5	5	5	5	0	5	0	5	0	0	5	5	5	0	5	5	0	65
27. metin	5	5	5	5	5	5	5	0	0	0	0	0	0	5	5	5	0	5	5	0	60
28. metin	5	5	5	5	5	5	0	5	0	0	0	5	0	0	5	5	0	5	5	0	60
29. metin	5	5	5	5	5	5	0	5	0	0	5	5	5	5	5	5	0	5	5	0	75
30. metin	5	5	5	5	5	5	5	5	0	0	0	5	0	5	5	5	0	5	5	0	70
31. metin	0	0	5	0	0	5	5	0	0	0	0	5	0	5	0	0	0	5	5	0	35
32. metin	0	0	5	0	0	0	5	0	0	0	0	0	0	5	0	0	5	0	0	0	20
33. metin	5	5	5	5	5	5	5	5	0	0	5	0	0	5	5	5	0	5	5	5	75
34. metin	0	0	5	0	0	5	5	0	0	0	0	5	0	5	0	0	0	5	5	0	35
35. metin	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	5	5	0	0	0	0	0	0	15
36. metin	0	0	5	0	5	5	5	0	0	0	0	0	0	5	0	0	0	0	5	0	25
37. metin	5	5	5	5	5	5	5	0	5	0	0	5	0	5	5	5	0	5	5	0	65
38. metin	0	0	5	0	5	5	5	0	0	0	0	0	0	5	0	0	5	5	5	0	40
39. metin	0	0	5	0	0	5	5	0	0	0	0	0	0	5	0	0	5	5	5	0	35
40. metin	0	0	5	5	5	5	0	0	0	0	5	0	5	0	0	0	0	5	5	0	40

Tablo 2’de de görüldüğü gibi formdan alınan en yüksek puan 75 en düşük puan ise 10’dur. Kitabın tümüne yönelik tespit edilen ortalama puan ise 40’tır. Metinler oluşturulan formda belirlenen puan aralığına uygun bir şekilde değerlendirmiş ve şu verilere ulaşılmıştır. Yapılan incelemelerde 7 metnin (% 17,5) 5- 20 puan aralığında ve sanat eğitimi açısından “yetersiz olduğu” tespit edilmiştir. Bunlar 12, 14, 16, 19, 24, 32 ve 35. sıradaki metinlerdir. Metinlerin Sanat Eğitimine Uygunluğuna İlişkin Ölçütler Formuna göre 20 metnin (%50) 25-40 puan aralığında ve sanat eğitimi açısından “düşük düzeyde yeterli” olduğu belirlenmiştir. Bu metinler 2, 3, 5, 6, 7, 10, 11, 13, 18, 20, 22, 23, 24, 25, 31, 34, 36, 38, 39, 40. sırada yer almaktadır. Tablo 2’ye göre 1, 4, 8, 9, 15, 21, 27, 28. Sırada yer alan 8 metin (%20) 45-60 puan aralığındadır. Formda yer alan ölçütlere göre sanat eğitimi konusunda “orta düzeyde yeterlidir.” Değerlendirmelere göre 5 metin (%12,5) 65-80 puan aralığında olup sanat eğitimi konusunda “yeterlidir.” Bunlar 17, 26, 29, 33, ve 37. sırada yer almaktadır. Yapılan değerlendirmelerde Türkçe ders kitabında (5. Sınıf) 85-100 puan aralığında sanat eğitimi konusunda “çok yeterlidir” niteliğini taşıyan her hangi bir metin yer almamaktadır.

3.1. 1. Ölçüt: Metinde Sanatın Önemine Vurgu Yapılması

Bu ölçüte uygun olan 10 metin (%25) olduğu tespit edilmiştir. Aşağıda bu alıntılardan bazı örnekler yer almaktadır: “Kültürel özelliklerimizi nesilden nesile kuşaktan kuşağa aktarmamızı sağlayan sözlü gelenek ürünlerimizden biridir, türkülerimiz...” (Sözlü Geleneğimiz, s. 56). “...Neler neler yapmış insanoğlu/Küçüğü büyüten, büyüğü küçülten mercerler,/ Denizın altından üstünü gösteren aynalar./ Var mı oysa/ İçimizden geçenleri açığa çıkaran bir ayna...” (Var mı?, s. 66). “...Kalbi yine hızlı hızlı atıyordu. Binlerce kez yapmıştı bu işi. Ama her seferinde aynı heyecanı duyuyordu...” (Ebrucu, s. 86). “...Michelangelo (Mikelanjelo) da başka heykeltıraşların almak istemediği büyük bir mermer bloğu alıp o dünyaca meşhur Hz. Davud heykelini yapmıştı. Kendisine bu harika sanat eserlerini nasıl yaptığını soranlara da şu cevabı vermişti: Ben mermerlerin içinde bir melek görürüm ve onu özgürlüğüne kavuşturuncaya kadar mermeri keski ve çekicimle oynamaya devam ederim...” (Taşın İçindeki Heykel, s. 94). Alıntılarda da görüldüğü gibi bu ölçüte uygun olan metinler sanatın insanlar tarafından üretilen önemli bir değer olduğunu vurgulamaktadır. Özellikle “Güzel sanatlar” teması altında yer alan metinler bu niteliğe uygundur. Bu metinlerde sanatın birey ve toplum açısından önemine dikkat çekilmiştir. Örneğin Kırk Yama ve Ebrucu metninde geleneksel

sanatları yaşatmanın önemine dikkat çekilmiş bu sanatların estetik yönü vurgulanmıştır. Bazı metinlerde sanata ilgi göstermenin bir ayrıcalık olduğu vurgulanmıştır (Örneğin taşın içindeki heykel).

3.2. 2. Ölçüt: Metinde Sanatçının Değerli Olduğuna Dikkat Çekilmesi

Türkçe ders kitabında (5. Sınıf) bu ölçüte vurgu yapan 10 metin (%25) olduğu belirlenmiştir. Yapılan alıntılardan bazıları şunlardır: *“Bir ağaç kovuğunda tek başına yaşayan bilgeliği ile ünlü yaşlı bir adam vardı. Kral ona danışmaya karar verdi...”*(Üç soru, s. 10-11). *“Türkülerin oluşturulmasında saz şairlerinin büyük emekleri vardır. Sosyal bir varlık olarak yaşayan aşık (saz şairi) toplumda gördüğünü, işittiğini, yaşadığını, sanat kabiliyeti ölçüsünde, saz eşliğinde dile getirir; toplumun beğenisine sunar...”* (Sözlü Geleneğimiz, s. 57). *“Yaşlı adam fırçasını boya kavanozuna batırdı. Fırçadaki fazla boyayı kavanozun kenarına sıyırdı. Hızlı ama sakın hareketlerle fırçayı diğer elinin işaret parmağına vurmaya başladı...”* (Ebrucu, s.84). *“...Genel tanım olarak patchwork (peçvörk), küçük kumaşları birbirine ekleyerek yapılan bir sanattır. Fakat bunları birbirine eklemek sanıldığı kadar basit değildir...”* (Kırkyama, s. 92). *“...Birkaç ay sonra, heykeltıraş mermercinin dükkânına elinde bir kutuyla girdi ve kutuyu mermerciye uzattı. Mermerci kutuyu açtı içinde harika bir heykel duruyordu...”* (Taşın İçindeki Heykel, s. 94). Genel olarak alıntılar incelendiğinde ölçüte uygun olan metinlerde sanatçının kültürün taşıyıcılığını yaptığı açık ya da dolaylı bir şekilde dile getirilmiştir. Sanatçının kültürün unutulmamasına katkı yaptığı ve milletlerin manevi duygularını zenginleştirdiği ortaya konulmuştur. Örneğin “Üç Soru” metninde bilge insanı arayıp bulmanın gerekliliği vurgulanmış ya da “Sözlü Geleneğimiz” metninde âşık geleneğine vurgu yapılarak bu sanatı icra eden sanatçıların toplum için önemli birer değer olduğu vurgulanmıştır.

3.3. 3. Ölçüt: Metinde Güzellik Duygusuna Yer Verilmesi

Kitapta yer alan 32 metin (% 80) güzellik duygusuna açık ya da dolaylı bir şekilde vurgu yapmaktadır. Yapılan alıntılara ilişkin örnekler aşağıda sunulmaktadır: *“...Birimizin yüzünde bir solgunluk olsa, Fatma Teyze'nin çiçekleri boynunu büker. Birimizin neşeli kahkahası bütün sokakta çınlar. Onun için insan en çok kendi çocukluğunun sokağında yaşar...”* (Hayat bir sokakta geçer, s. 20). *“...Ama beni evcilleştirirsen yaşamıma güneş doğmuş gibi olacak. Duyduğum bir ayak sesinin ötekinden farklı olduğunu bileceğim. Öteki ayak sesleri beni köşe bucak kaçırırken seninkiler bir müzik sesi gibi beni çağırarak...”* (Küçük Prens, s. 22). *“...Geceki fırtına, denizdeki bütün çöpleri kumsala taşımış. Ortayı temizlemek, eski getirmek istiyorum. Bana yardım edecek misiniz?”* (Çöpçü Martı, s. 47). *“...Şimdi siyah boya, kırmızı damlaların etrafını kuşatıyordu. Kavgayla başlayan bir arkadaşlığın resmi vardı sanki tekne. Mükemmel bir ikili!..”* (Ebrucu, s. 84). Metinlerde yalnızca fiziksel güzele değinilmekte kalınmamış manevi güzellik duygusuna da oldukça yoğun bir şekilde yer verilmiştir. İnsanlar arası ilişkiler, insanın doğayla ilişkisi, sanattaki güzellik anlayışı gibi çok çeşitli konularda güzelliğin önemi vurgulanmıştır.

3.4. 4. Ölçüt: Metinde Sanatsal Çalışmalarla Uğraşmanın Önemine Dikkat Çekilmesi

Tablo 2’de de görüldüğü gibi 10 metinde (% 25) açık ya da dolaylı bir şekilde sanatla uğraşmanın önemine dikkat çekilmiştir. Konuya ilişkin olarak yapılan alıntılardan bir kısmı aşağıda sunulmaktadır: *“...Kültürel kimliğimizin önemli değerlerinden olan türkülerimizin nesilden nesile aktarılmasında bizler de üzerimize düşen görevleri yerine getirmeliyiz...”* (Sözlü Geleneğimiz, s. 57). *“Neler neler yapmış insanoğlul/Mağara duvarlarına resimler yapmış,/ Papirüse, parşömene yazılar yazmış,/Matbaalar kurup yazdıklarını çoğaltmış./Var mı pekala,/İnsanların kalbinden geçenleri yazan bir kitap?...”* *“...Kaybolmaya*

yüz tutmuş yüz tutmuş olan bir kültürü üzerinde taşıyan, yığınlarca duyguyu barındıran bu kumaşları korumak... Tıpkı tarihi eserleri koruma altına almak gibi..." (Kırkyama, 93). "...Ne Ortak Pazarı ne NATO'su, aradan yıllara geçse de onlara yetişemeyiz arkadaşlar. Onun için bu ilçede bir bando takımının kurulmasını istiyorum..." (Bando Takımı, s. 101). Alıntılarda da görüldüğü gibi sanat etkinlikleri ile uğraşmanın bir ayrıcalık olduğu vurgulanmaktadır. Sanatla uğraşmanın toplumsal değerler üzerinde yarattığı olumlu etkiler vurgulanmış toplumun ve kültürün gelişimine olan katkıları ön plana çıkarılmıştır. Örneğin "Bando Takımı" metninde bando takımı olmayan bir ilçenin eksikliği dile getirilirken çağdaş bir medeniyet seviyesine ulaşmak için müzikle uğraşmanın gereği vurgulanmıştır.

3.5. 5. Ölçüt: Metnin Estetik Duygusunu Geliştirici Nitelikte Olması

Ders kitabında bu ölçütü karşılayan 24 metin (% 60) olduğu tespit edilmiştir. Alıntılara ilişkin örnekler aşağıda sunulmaktadır: "...Beden dilinin inceliklerini fark edip onu bilinçli olarak kullanmak mümkün..." (Beden Dilimiz, s. 16). "...İşte sana bir sır çok basit bir şey: İnsan yalnız yüreği ile doğruyu görebilir. Asıl görülmesi gerekeni gözler göremez..." (Küçük Prens, s. 23). "Kırlara gidiyorum/Elimde uçurtmam./Kuşlar bekliyor gökte/Çünkü uçurtmamda/Kuş resimleri var./Canlanacaklar/ Ben uçurunca..." (Kırlara Gidiyorum, s. 51). "...Boyalar hareketlendi. Suyun yüzeyinde bir savaş mı vardı, yoksa boyalar dans mı ediyordu?..." (Ebrucu, s. 85). "...Bundan sonraki kısım çok zevklidir. Sıra, karakterin renklendirilip yüz ve beden ayrıntılarının belirginleştirilmesine gelmiştir..." (Bir Çizgi Bin Dünya: Çizgi Karakter, s. 89). Estetik duygusu açık ya da kapalı bir şekilde birçok metinde dile getirilmiştir. Estetiğin ortaya çıkmasında etkili olan bakış açısındaki farklılık birçok metinde yer almaktadır. Sanattaki estetiğin bireye ve topluma yansımaları gizil bir şekilde metinlerde yer almaktadır.

3.6. 6. Ölçüt: Metnin Çocuğun Yaratıcılığını Geliştirici Nitelikte Olması

Bu ölçüte uygun olan metin sayısı 28'dir (%70). Konuya ilişkin alıntılardan bazıları aşağıda yer almaktadır: "...Büyüdükçe ve sokağımızın dışına taşıkça anladım ki dünya benim sandığımdan çok daha büyükmüş. İçinde milyonlarca ev, milyonlarca sokak, binlerce şehir varmış. Sadece bu kadar mı? Dağlar, tepeler, ırmaklar, denizler ve uçsuz bucaksız okyanuslar..." (Hayat Bir Sokakta Geçer, s.19). "...Sabırlı olmalısın. Ona diğerlerinden farklı olduğunu hissettirmelisin..." (Küçük Prens, s. 23). "...Artık ona Çöpçü Martı desek, yeridir. Kargaları toplayıp geldi. Fırtınanın kumsala yığıldığı çöpleri, kargalarla birlikte temizledi..." (Çöpçü Martı, s. 48). "...Bazı topluluklar, yüksek yerlere gerdikleri bir ipin üzerine, değişik renkte kumaş parçaları asarak haberleşiyorlardı. Her rengin bir anlamı vardı... (Telefonun Tarihi, s. 68). "...Çizgi film kahramanlarını bir düşünün. İmkânsız gibi görünen birçok şeyi başarabiliyorlar. Bir boyuttan başka bir boyuta yolculuk yapıyorlar, çok güçlü yaratıkları yok ediyorlar..." (Bir Çizgi Bin Dünya: Çizgi Karakter, s. 89). Bu ölçüte uygun olan metinlerde farklı düşünmenin, sorunlar karşısında çözüm üretmenin, esnek düşünebilmenin önemine vurgu yapılmıştır. Ancak 12 metinde ise yaratıcılıkla ilgili öğelerin bulunmadığı çocuğa yaratıcılığa sevk etmediği tespit edilmiştir.

3.7. 7. Ölçüt: Metnin İyilik Duygusunu Geliştirici Olması

Tablo 2'de de görüldüğü gibi bu ölçütü taşıyan 32 metin (% 80) olduğu belirlenmiştir. Yapılan alıntılardan örnekler aşağıda sunulmaktadır: "...Siz yardım etmeseydiniz, öldürdüm. Ben sizi öldürmek istedim, siz ise benim hayatımı kurtardınız..." (Üç Soru, s. 12). "...En önemli iş ise iyilik yapmaktır. Çünkü insan dünyaya iyilik için gönderilmiştir. "İyilik bir su, bırak aksın. Gönül denen bu çeşmeden. Sen de böyle yapacaksın. Hiç karşılık beklemeden (Adsız Çeşme, s. 14). "... Kendimizi sıkıntılı hissettiğimizde omurgamızı

dikleştirmeyi, yüz kaslarımızı gevşetmeyi ve gülmeyi denemeliyiz. Kim ne derse desin, bunları yaptığımız zaman kendinizi daha iyi hissettiğinizi görürsünüz...” (Beden Dilimiz, s. 18). “...Yaşlı karga, böyle bir yardım isteğini geri çevirecek kuşlardan değildi. Tüylerini kabarttı. “Gak gak” diye öterek öteki kargaları başına topladı...” (Çöpçü Martı, s. 47). Bu ölçütü taşıyan metinlerde iyi olmanın iyiyi ve doruyu aramanın önemine dikkat çekilmiştir. İyilik duygusu paylaşma, yardımlaşma, sevme, sevilme gibi değerler üzerinden verilmeye çalışılmıştır. Diğer taraftan bireyin kendini iyi hissetmesi, çevresine ve kendine ilişkin olumlu düşünceler geliştirmesi için de bazı metinlerde açıklamalara yer verilmiştir (Örneğin “Beden Dilimiz” metni).

3.8. 8. Ölçüt: Metinde Evrensel Sanatlara (Bale, Opera, Heykel, Tiyatro Vb.) İlişkin İfadelerin Yer Alması

Yapılan analizlerde bu ölçüte uygun olan metin sayısının 5 (% 12,5) olduğu görülmüştür. Elde edilen alıntılardan bazıları aşağıda yer almaktadır: *“Bir sabah uyandıığımızda kendinizi çizgi bir karaktere dönüşmüş olarak bulursanız ilk tepkiniz ne olur?” (Bir Çizgi Bin Dünya: Çizgi Karakter, s. 89). “... Bir heykeltıraş, işleyip heykel yapmak üzere mermer satın almak istiyordu. Mermercinin bahçesinde dolaşırken köşeye atılmış bir kaya parçasına gözü ilişti... (Taşın İçindeki Heykel, s. 94). “...Arkadaşlar, görüyorum ki bu güzel ilçemizin bandosu yok. Bandosuz ilçe kanatsız serçeye benzer...” (Bando Takımı, s. 101). Evrensel sanatlara vurgu yapan metin sayısının oldukça az olması dikkat çekici bir durumdur. Kültürümüzü yansıtan sanatlara yer verilmesi kadar evrensel sanatlara da yer verilmesi göz ardı edilmemelidir. Evrensel sanatlar çağdaş ülkeler arasında yer edinmede önemli bir rol oynamaktadır. Çağdaş ülkelerde daha sanatsal içerikli ilişkiler kurulmasında da etkilidir.*

3.9. 9. Ölçüt: Metinde Milli Sanatlara (Minyatür, Hat, Seramik Vb.) İlişkin İfadelerin Yer Alması

Ders kitabındaki metinlerin 4'ünde (% 10) bu ölçütün var olduğu tespit edilmiştir. Bu konuda yapılabilecek alıntılardan bazıları aşağıda sunulmaktadır: *“...Türküler başlangıçta bir olay üzerine yakılırlar. Toplumun tüm kesimini ilgilendiren sosyal olaylar türkülere konu olabileceği gibi şahısların yaşadığı kişisel duygular da türkülerin doğuş şartlarını hazırlayan olayların başında gelir...” (Sözlü Geleneğimiz, s. 56). “...Sümbüller, menekşeler, papatyalar... Neler yapmıştı bu teknedeki! Hepsinin yeri farklıydı onun için. Ama ille de battal ebru...” (Ebrucu, s. 85). “Kırkyama parçalı bohça, kırk pare, patchwork (peçvörk) adlarıyla da bilinen bir sanattır. Bu sanatın uzak bir geçmişe dayanan ilginç bir hikâyesi vardır...” (Kırkyama, s. 91). Metinlerde de görüldüğü gibi Türk kültürüne özgü sanat dallarından 4'üne vurgu yapılmıştır. Bu sanat dallarının gelecek nesillere aktarılmasının ne kadar önemli olduğu ifade edilmiştir. Diğer taraftan kültürün ürettiği önemli birer değer olduğu da belirtilmiştir.*

3.10. 10. Ölçüt: Metinde Müze ile İlgili İfadelerin Yer Alması

Ders kitabında müze, müze sevgisi, müzenin toplum hayatındaki yeri ile ilgili bir metin ya da ifade yer almamaktadır. Müzelerde yer alan eserler bireylerin geçmiş ve gelecek arasındaki ilişkileri sorgulamasında oldukça etkilidir. Ayrıca müzeler kültürlerarası iletişimi sağlamada da önemli bir role sahiptir. Yurt içi ya da yurt dışı seyahatlerde öncelikle müzeler gezilir. Müzeler toplumun, kültürün dışı yansıyan yüzüdür. Müzenin toplumun geçmiş ve gelecek yaşamındaki önemi göz önüne alındığında ders kitaplarındaki varlığı yeniden değerlendirilmelidir.

3.11. 11. Ölçüt: Metinde Sanatsal Etkinliklere Katılmaya İlişkin İfadelerin Yer Alması

Tablo 2 incelendiğinde bu ölçütü karşılayan 5 metnin (% 12,5) olduğu görülmektedir. Yapılan alıntılardan bazıları aşağıda sunulmaktadır: “...Deminden beri hiç kıvılcıktan onu seyrediyordu. Ne zaman gelmişti, nasıl girmişti içeriye? Fark etmemişti bile. Kafasını kaldırdığımda meraklı bakışlarıyla karşılaşmış, hiç konuşmadan işine devam etmişti...” (Ebrucu, s. 86). “...Peki bu kahramanlar nasıl yaratılır? İşte size bir çizgi karakter yaratmanın basamakları...” (Bir Çizgi Bin Dünya: Çizgi Karakter, s. 89). “...İçeri girdim ve sergiyi açan bayana yastığı almak istediğimi söyledim. “Tamam ama önce sergiyi gezmelisin.” dedi...” (Kırkyama, s. 92). Alıntılardan da anlaşıldığı gibi metinlerde doğrudan resim, heykel sergisine ya da müzik dinletisine katılmayla ilgili bir ifadenin yer almamaktadır. Tespit edilen metinlerde de sanatsal etkinliklere katılım dolaylı bir şekilde vurgulanmıştır.

3.12. 12. Ölçüt: Metnin Çocuğu Araştırmaya Sevk Edici Olması

Yapılan analizlerde bu ölçütün 24 metinde (% 60) var olduğu belirlenmiştir. Çocuğun araştırmaya teşvik edilmesine ilişkin olarak tespit edilen alıntılardan bazıları aşağıda yer almaktadır: “...Bazı araştırmacılar, iç dünyamızın davranışlarımızı yönlendirdiği kadar, davranışlarımızın da iç dünyamızı etkilediğini saptamışlar. Buna göre, hissettiğimiz gibi davranmaktan çok, davrandığımız gibi hissediyormuşuz...” (Beden Dilimiz, s.17). “...Gidip güllere bak şimdi. Diye ekledi. Kendi gülünün eşi benzeri olmadığını göreceksin...” (Küçük Prens, 22). “... (Atatürk) Genel kültürünü sürekli zenginleştirmeye çalışırdı. Zengin bir kütüphanesi vardı...” (Nasıl Okurdu?, s. 31). “...Neler bulmuş insanoğlu/ Yeni kıtalara açılmış kaşifler,/Her gün yeni bir şey icat etmiş mucitler,/Var mı acaba,/Güneşin ve çocukların solmadığı bir kıta?...” (Var mı?, s. 66). “...Siz de bir gün Milli Kütüphaneyi ziyaret etmek isterseniz Günlük Giriş kartına ihtiyacınız olacaktır...” (Milli Kütüphane, s. 109). Alıntılardan da görüldüğü gibi tespit edilen metinlerde öğrencileri araştırmaya yönlendirici ifadeler açık ya da dolaylı bir şekilde yer almaktadır. Metinler birçok alanda öğrenciye araştırmacı bir bakış oluşturma yönündedir. Ancak araştırma sürecinin yönlendirilmesine ilişkin açıkça vurgu yapan metinlerin yer alması çocukta bilimsel bir bakış açısından gelişmesinde etkili olabilir. Projeler yapma, deney ya da gözlem yapma, ilgi duyulan konularda bilgi toplama, elde edilen bilgileri raporlaştırma gibi bilimsel yöntemi kullanma çalışmalarından söz eden metinler araştırmacı bireylerin yetiştirilmesine katkı sağlayabilir.

3.13. 13. Ölçüt: Metnin Kitap Okumaya Vurgu Yapması

Kitap okumaya ya da önemine vurgu yapan 6 metnin (% 15) olduğu tespit edilmiştir: “...Atatürk için okumak enğin bir tutku, vazgeçilmez bir gereksinimdir. O, çalışma saatlerinin çoğunu kütüphanesinde geçirmiştir. Burada saatlerce hatta günlerce kitap okuduğu, yakınları tarafından gözlenmiştir...” (Nasıl Okurdu?, s.31). “...Ben de çocukken aklım hep okumaktaydı...” (Sabiha, s. 35). “...Fatih İstanbul’u aldıktan on üç yıl sonra, Fatih Camisi’nin yanına büyük medreseyi yaptırdı. Burada kendisine bir oda ayrılmasını istedi. Hocalar düşündüler. Padişahın bu isteğini yerine getirmeyeceklerini bildirdiler. Çünkü kendisi ne öğrenciydi ne öğretmen...” (Fatih’ten Hikâyeler, s. 55). Alıntılardan da anlaşılacağı gibi kitap okumanın önemini açıkça ifade eden mir metne rastlanmamıştır. Çocukluk yılları kitap okuma alışkanlığının geliştirilmesi konusunda kritik yıllardır. Bu alışkanlığın geliştirilmesinde kitap okumanın önemine doğrudan ya da dolaylı bir şekilde vurgu yapan metinler yardımcı olabilir. Ders kitaplarında kitap okuma alışkanlığını geliştirmeye yönelik metinlere yer verilmesi çocuğun bilim, sanat, felsefe gibi birçok alanda farklı bakış açıları kazanmasına katkı sağlayabilir.

3.14. 14. Ölçüt: Metnin -Eski Dönemlerde Yazılmış Olsa da- Güncel Olması

Türkçe ders kitabı (5. Sınıf) üzerinde yapılan incelemelerde 38 metnin (% 95) güncel bir nitelik taşıdığı tespit edilmiştir. Bu metinlerin bir kısmı geçmiş dönemlerde yazılmış olsa bile güncellik özelliği kaybetmemiştir. Konuya ilişkin yapılan alıntılardan bazıları aşağıda sunulmaktadır: *"Şu gerçeği unutmayın: En önemli vakit, içinde bulunduğumuz andır. Çünkü sadece o an bir şey yapabiliriz..."* (Üç Soru, s. 13). *"...Rehberin dediğine göre bu anıt düşman komutanı anısına yapılmış tek anıt. Canberra'nın orta yerinde böyle bir anıtın konma nedeni, yine Atatürk'ün insancıl politikasından kaynaklanıyor..."* (Atatürk Parkına Gezi, s. 26). *"...Günümüzün modern hayatı, banyoların görünümünü de değiştirdi. Artık banyolarımızda duşlar var..."* (Haydi Banyoya, s. 44). *"...Zaman içinde telefonla ilgili birçok yenilikler yapıldı. Telsiz telefonlar, araç telefonları, cep telefonları... Artık her yerde; evde arabada, hatta sokakta telefonla konuşabiliyoruz..."* (Telefonun Tarihi, s. 68). Ders kitapları, genç neslin içinde yaşadığı topluma ait kültürü ve evrensel değerleri kazanmasında, ortak değerler etrafında birleşmesinde, yeni değerler üretmesinde yardımcı olan araçlardır. Bu kitaplar içerdiği ile çocukların bilgi, görgü ve yeteneklerini geliştirmeye katkı sağlar. Türkçe ders kitabı bu bağlamda güncellik niteliğini taşımaktadır.

3.15. 15. Ölçüt: Metnin Sanat Zevki Kazandırıcı Nitelikte Olması

Bu ölçüte uygun olan 11 metin (% 27,5) olduğu tespit edilmiştir. Sanat zevki kazandırma konusunda yapılan alıntılar aşağıda sunulmaktadır: *"...Çünkü uçurtmamda kuş resmi var, /Canlanacaklar/Ben uçurunca..."* *"...Fırçayı vuruşundaki ahenk, ustalığıyla birleştiğinde tüm gizli duyguları suyun üzerinde bir anda görünür oluyordu..."* (Ebrucu, s. 85). *"...Sonra bir kuş resmi çizersin içine/Sevimli bir şey,/Yalın bir şey,/Güzel bir şey, yararlı bir şey..."* (Bir Kuş Resmi Yapmak İçin, s. 87). *"...İlk bakışta, bir mimarın projelerine benzeyen eskizler, yapılan çalışmaların ne kadar ciddi olduğunu gösteriyor. Çok zor görünüyorlar. Zor ama sevmelisiniz. Sadece sevmelisiniz..."* (Kırkyama, s. 92). Sanata ilişkin merak uyandırmak, duygularını özgürce ifade etmesini sağlamak bireyin yeteneklerini geliştirmede etkili olabilir. Doğada ki ya da günlük yaşamın içindeki her durum her ana sanat zevkinin geliştirilmesinde etkili olabilir. Yeter ki ortaya çıkan fırsatlar değerlendirilsin. Ders kitabının içeriğinde açık ya da dolaylı bir şekilde bu öğelere rastlanmıştır.

3.16. 16. Ölçüt: Metinde Sanatsal Etkinliklere Yönlendirici İfadelerin Yer Alması

Söz konusu ölçütü taşıyan 8 metin (% 20) olduğu tespit edilmiştir. Metinlerden yapılan alıntılardan bazıları şunlardır: *"...Onların (türkülerin) korunması, aktarılması ve derlenmesi konusunda çalışmalarda bulunmalı, bu geniş hazinemizden türküler öğrenip söylemeliyiz..."* (Sözlü Geleneğimiz, s. 56). *"...Sonra götürür bir ağaca asarsın bu resmi./ Bir bahçede, bir koruda/ Ya da bir ormanda..."* (Bir Kuşun Resmini Yapmak İçin, s. 87). *"...Sıra basit çizgilerle karakterlere ana hatların yerleştirilmesindedir. Yüz ayrıntıları, eller ayaklar, kıyafetler vb. eklenir..."* (Bir Çizgi Bin Dünya: Çizgi Karakter, s. 89). Alıntılardan yola çıkarak metinlerde sanatsal etkinlikleri gerçekleştirmeye yönlendirici ifadelerle rastlanmıştır. Ancak bu yönlendirmeler çoğunlukla milli sanatlar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Tespit edilen metinlerde sanatla uğraşma özendirilmektedir. Diğer taraftan bu metinlerin sayısının oldukça sınırlı kaldığını söylemek mümkündür.

3.17. 17. Ölçüt: Metinde Şiir Okuma Zevkini Kazandırıcı Ögelerin Yer Alması

Şiir okuma zevkini geliştirmeye yönelik olarak 10 metin (%25) olduğu tespit edilmiştir. Yapılan alıntılardan bazıları aşağıda yer almaktadır: “Yediyordu Elif kağnısını, Kara geceden geceden...” (Mustafa Kemal’in Kağnısı, s. 28). “Sürdüğün tarlalara serpildik, Ekmek olmak için önce, Buğday olmak gibi.” (Atatürk’ü Duymak, s. 37). “Uçurtmam ağaçta/ Dallara takılı,/Ekmek kuşun gagasında,/Kalbim avucumda. (Kırlara Gidiyorum, s. 51). Alıntılar incelendiğinde şiir okumanın önemine ilişkin doğrudan bir açıklama olmadığı anlaşılabacaktır. Ancak kitapta yer alan şiirler çocukta şiiri sevdirci, güncel ve edebi yönü olan eserlerdir. “Kırlara Gidiyorum” şiirinin içerik açısından daha küçük yaşlara hitap ettiği söylenebilir. Ancak şiir güzellik, iyilik ve estetik ögeler açısından sanata ilgi uyandırabilir yapıdadır.

3.18. 18. Ölçüt: Metindeki Olay Örgüsünün Çocuğun Hayal Dünyasını Geliştirmesi

Ders kitabı üzerinde yapılan incelemelerde 29 metnin (%72,5) bu ölçüte uygun olduğu tespit edilmiştir. Metinlerden yapılan alıntılardan bir kısmı aşağıda verilmiştir: “Başka evlerde büyüyen, başka sokaklarda yürüyen, başka hayatlar yaşayan milyonlarca insan... Bütün bunları görünce tuhaflaşıyor insan!...” (Hayat Bir Sokakta Geçer, s. 19). “Asıl görülmesi gerekeni gözler göremez, diye yineledi Küçük Prens. Unutmamalıydı bunu.” (Küçük Prens, s. 23). “...Bir kedi görürseniz derin düşünceler içinde. Bilin ki sebep ayıdır dünyanın her yerinde. Zihni dalmıştır öyle fikirler ki unutmuştur cismini...” (Kedilere Ad Koymak, s. 40). “Neler neler yapmış insanoğlul Kâh uçmuş göklerde kuşlara inat,/Kâh uzaydan el sallamış dünyadakilere...” (Var mı?, s. 67). “...Yerine bir ağaç resmi yaparsın, Dalların en güzeline kondurursun kuşu...” (Bir Kuş Resmi yapmak İçin, s. 87). Tespit edilen metinler görülmeyen dünyalar üzerinde düşünmeye, başkalarının görmediği durumları değerlendirmeye, canlı ve cansızlara farklı nitelikler yüklemeye ilişkin ifadeler içermektedir. Bu durum öğrencilerin hayal dünyalarını geliştirmede etkili olabilir.

3.19. 19. Ölçüt: Metindeki Resimlerin Çocukta Güzellik Heyecanı Yaratması

Bu ölçüte uygun olan 35 metin (% 87,5) tespit edilmiştir. Araştırmacılar tarafından yapılan tespitlere ilişkin açıklamaların bir kısmı aşağıda yer almaktadır: “Resimler metnin içeriği ile oldukça uyumlu ve dönemin ruhunu yansıttığı nitelikte (Mustafa Kemal’in Kağnısı, s. 28-30). Resimler Sabiha Gökçeni ve Mustafa Kemal Atatürk’ü anlatan karakalem çalışmaları olup oldukça estetik bir yapı taşımaktadır. (Sabiha, s. 34-36). Metindeki kuş ve çocuk resmi oldukça estetik, sanat heyecanı uyandırıcı niteliktedir. (Kırlara Gidiyorum, s. 51). Metindeki resimler yeni bir çizgi karakter yaratmaya ilişkin olup. Öğrenciler için oldukça yol göstericidir. (Bir Çizgi Bin Dünya: Çizgi Karakter, s. 89-90).” Türkçe dersi kitabındaki metinlerde konuyla ilgili olarak fotoğraf, resim ya da kara kale çalışmalarına yer verildiği görülmektedir. Yapılan incelemelerde -beş metin dışında- görsellerin çocukta sanat zevki oluşturmada etkili olabileceği düşünülmüştür.

3.20. 20. Ölçüt: Metinde Herhangi Bir Müzik Aletini Çalmaya Özendirici Unsurların Yer Alması

Türkçe ders kitabındaki (5. Sınıf) metinler incelendiğinde bu ölçüte uygun olan 1 metin (% 2,5) olduğu belirlenmiştir. Bu konuda yapılmış olan alıntı aşağıda sunulmaktadır: “...O gün on altı parçalık aleti, ilçenin on altı memuruna dağıttı. Benim de hakkıma zil düşmüştü...” (Bando Takımı, s. 103). Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin “müzik aleti çalmaya özendirici” olması bakımından beklenen içeriğe sahip olmadığı görülmektedir. Uluğbay’a (2013) göre müzik aleti çalmak bireyin ruhsal ve zihinsel dünyasını desteklediği gibi kas ve hareket gelişimini etkilemekte, odaklanmasını ve duygularını

kontrol etmesini sağlamaktadır. Müzik aleti çalmanın yararları bunlarla da sınırlı değildir. Bu nedenle Türkçe ders kitaplarındaki metinler “müzik aleti çalmaya özendirici olmak” bağlamında yeniden gözden geçirilmelidir. Müzik aleti çalmaya yönlendirmek ya da farkındalık oluşturmak müzik dersinin görevi gibi görülmemelidir.

Araştırmanın ikinci alt problemine yanıt vermek için 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında yer alan metinler ayrıntılı bir şekilde incelenerek sanat eğitimi ölçütleri kapsamında değerlendirmeler yapılmıştır. Tablo 3’te incelenen metinlerin listesi yer almaktadır.

Tablo 3. Türkçe Ders Kitabında (6. Sınıf) Sanat Eğitime Uygunluk Ölçütlerine Göre İncelenen Metinler

Temalar	Metinler	
1. Tema Okuma Kültürü	1. metin	Kütüphane
	2. metin	Çocuk Kitaplarında Sabah Tartışması
	3. metin	Canım Kitap
	4. metin	Kitap
	5. metin	Vitrindeki Masal Kitabı
2. Tema Atatürk	6. metin	Mustafa Kemal Atatürk
	7. metin	Atatürk’ün Fikir Dünyası
	8. metin	Atatürk’ten Anılar
	9. metin	100. Yıl Atatürk Marşı
	10. metin	Anadolu’nun Sesi
3. Tema Sevgi	11. metin	Soylu Bilgi Ağacı
	12. metin	Eskici
	13. metin	Anadolu
	14. metin	Bayrak
	15. metin	Forsa
4. Tema Duygular	16. metin	Meşe ile Saz
	17. metin	Dijon’dan Trabzon’a
	18. metin	Nasrettin Hoca
	19. metin	Yaşamımızdaki Renkler
	20. metin	Sahibini Unutmayan Köpek
5. Tema Zaman ve Mekân	21. metin	Anadolu’da Bahar
	22. metin	Bayram Yeri
	23. metin	Hoşgörüler Diyarı Mardin
	24. metin	İnsanı Selçuklu Devrine Götüren Şehir Kayseri
	25. metin	Atasözü ve Deyimlerde Kalan Mahalleler
6. Tema Doğa ve Evren	26. metin	Boş Arsa
	27. metin	Kınalı Keklik
	28. metin	Orman Küstü Bize
	29. metin	Hayvan Olimpiyatları
	30. metin	Yıldızlar, Evren ve Galileo

Tablo 3’te de görüldüğü gibi 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabında 6 tema ve 30 metin yer almaktadır. Her tema kapsamında toplam 5 metin yer almaktadır. Araştırmada metinlerin tümü ayrıntılı bir şekilde okunarak Metinlerin Sanat Eğitime Uygunluğuna İlişkin Ölçütler Formuna göre analiz edilmiştir. Metinlerin formda yer alan 20 ölçüte uygunluğu değerlendirilmiştir. Ölçütün var olduğu tespit edildiğinde metne 5 puan, olmaması durumunda ise 0 puan verilmiştir. Ortaokul Türkçe derslerinde

başvurulan 6. Sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin sanat eğitimi uygunluğuna ilişkin olarak elde edilen veriler Tablo 4'te sunulmaktadır.

Tablo 4. Türkçe Ders Kitabındaki (6. Sınıf) Metinlerin Sanata Eğitime Uygunluğunun Değerlendirilmesine İlişkin Sonuçlar

Metinler/ Ölçütler	1. Ölçüt	2. Ölçüt	3. Ölçüt	4. Ölçüt	5. Ölçüt	6. Ölçüt	7. Ölçüt	8. Ölçüt	9. Ölçüt	10. Ölçüt	11. Ölçüt	12. Ölçüt	13. Ölçüt	14. Ölçüt	15. Ölçüt	16. Ölçüt	17. Ölçüt	18. Ölçüt	19. Ölçüt	20. Ölçüt	Toplam Puan
1. metin	0	0	5	0	5	0	5	0	0	0	0	5	5	5	0	0	5	5	5	0	45
2. metin	0	5	5	5	5	5	5	0	5	0	0	5	5	5	5	0	0	5	5	0	60
3. metin	0	0	5	0	5	5	5	0	0	0	0	0	5	5	5	5	5	5	5	0	55
4. metin	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	5	5	0	0	0	0	5	0	20
5. metin	0	0	5	0	0	5	5	0	0	0	0	5	5	5	0	0	0	5	5	0	40
6. metin	0	0	0	0	0	5	5	0	0	0	0	5	0	5	0	0	0	0	0	0	20
7. metin	0	0	5	0	0	5	5	0	0	0	0	5	5	5	0	0	5	0	5	0	40
8. metin	5	5	0	5	0	0	5	0	5	0	5	5	0	5	5	5	0	0	5	0	50
9. metin	0	0	5	0	5	0	5	0	0	0	0	0	0	5	5	0	5	5	5	0	40
10. metin	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	5	0	0	0	0	5	0	15
11. metin	0	0	5	0	5	0	5	0	0	0	0	0	5	5	5	0	5	5	5	0	45
12. metin	0	0	5	0	0	5	5	0	0	0	0	0	5	5	0	0	0	0	5	0	30
13. metin	0	5	5	0	5	5	5	0	0	0	0	5	0	5	5	0	5	5	5	0	55
14. metin	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	5	0	5	0	0	0	15
15. metin	0	0	0	0	0	0	5	0	0	0	0	0	5	0	0	0	0	5	0	0	15
16. metin	0	0	5	0	5	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	5	5	0	30
17. metin	0	0	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	5	5	0	0	0	0	0	15
18. metin	0	0	5	0	5	5	0	5	0	0	0	0	0	5	5	0	0	5	5	5	45
19. metin	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0	0	0	5	0	15
20. metin	0	0	5	0	5	0	5	0	0	0	0	0	0	5	5	0	0	5	5	0	45
21. metin	0	0	5	0	5	5	0	0	5	0	0	5	0	5	5	5	5	0	5	5	55
22. metin	0	0	5	0	5	5	5	0	5	0	0	5	0	5	5	5	0	5	5	0	55
23. metin	5	5	5	5	5	0	0	5	5	5	0	5	0	5	5	5	0	0	5	0	60
24. metin	0	5	5	0	5	0	0	5	5	5	0	5	0	5	5	0	0	5	5	0	55
25. metin	0	0	5	0	5	0	5	0	0	0	0	0	0	5	0	0	0	0	5	0	25
26. metin	0	0	5	0	5	0	5	0	0	0	0	5	0	5	5	0	0	5	5	0	40
27. metin	0	0	5	0	5	5	5	0	0	0	0	0	0	5	5	0	0	5	5	0	40
28. metin	0	0	5	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0	5	0	5	0	25
29. metin	0	0	5	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0	0	0	5	0	20
30. metin	0	0	0	0	5	5	0	0	0	0	0	5	5	5	5	0	0	5	5	5	45

Tablo 4 incelendiğinde ölçütlerden alınan en yüksek puanın 60 en düşük puan ise 15 olduğu görülmektedir. Metinlerin tümüne ilişkin olarak tespit edilen ortalama puan ise 37,16'dır. Metinlerin Sanat Eğitime Uygunluğuna İlişkin Ölçütler Formunda belirtilen puan aralığı değerlendirmesine göre de şu veriler elde edilmiştir. Metinler üzerinde yapılan incelemelerde 8 metnin (% 26,6) 5- 20 puan aralığında ve sanat eğitimi açısından "yetersiz olduğu" tespit edilmiştir. Bu metinler 4, 6, 10, 14, 15, 17, 19, 29. sırada yer almaktadır. Formda yer alan ölçütlere göre 9 metnin (% 30) 25-40 puan aralığında ve sanat eğitimi açısından "düşük düzeyde yeterli" olduğu tespit edilmiştir. Bu metinler 5, 7, 9, 12, 16, 25, 26, 27, 28. sırada yer almaktadır. Forma göre 13 metin (% 69,29) 45-60 puan aralığında olup sanat eğitimi konusunda "orta düzeyde yeterlidir." Bunlar ise 1, 2, 3, 8, 11, 13, 18, 20, 21, 22, 23,

24, 30. sırada yer alan metinlerdir. 6. Sınıf Türkçe ders kitabındaki hiçbir metin 65-80 puan aralığında (yeterli) ve 85-100 puan aralığında (çok yeterli) yer almamaktadır. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki metinlerde ölçütlere ilişkin tespit edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

3.20. 1. Ölçüt: Metinde sanatın önemine vurgu yapılması

Bu ölçüte ilişkin olarak yapılan incelemelerde 2 metinde (% 6,6) bu ölçüte yönelik şu tespitler yapılmıştır. 28 metinde ise söz konusu ölçüte ilişkin bulgulara rastlanmamıştır. Ölçütle ilgili olarak metinlerden elde edilen alıntılardan bazıları aşağıda yer almaktadır: "...Candan özge candır bana..." (Kütüphane, sy.10). "...Yapılardaki taşlara işlenmiş çeşitli hayvan ve meyve kabartmaları, sizi günümüzden geçmiş yıllara düş yolculuğuna çıkarır. Kalenin eteklerinden 1385 yılında yaptırılmış Zinciriye Medresesi'nin kubbesiyle Şehidiye Camisi minaresi ve Ulu Cami'nin ovaıyla iç içe görünümü eşsiz bir panoramadır..." (Hoşgörüler Diyarı Mardin, s.91). Sanat yapıtlarındaki estetik ve güzelliğin yanında insan yaşamındaki önemine de vurgu yapılmıştır. Sanat insan yaşamında öylesine önemlidir ki insanın geçmişle geleceğinin köprüsüdür. İnsanoğlu varlığını sanat eserleriyle ortaya koyar. Sanatçı, yaşadığı dönemin özelliklerinden, toplumunun dili değerleri, inançları, dil ve edebiyat birikimi, yaşama biçimleri ve coğrafyasından beslenir ve etkilenir, ortaya koyduğu eserlerle toplumu etkiler. Sanat eseri yapıldığı dönemin kültürel, teknolojik, toplumsal, mimari özelliklerini taşır ve böylece bu eserler bir ulusun, uygarlığın, hatta insanlığın kültür mirası olurlar. Bu metinlerde sanatın bu yönüne etkili bir dille vurgu yapılmıştır.

3.21. 2. Ölçüt: Metinde sanatçının değerli olduğuna dikkat çekilmesi

Bu ölçüte yönelik ifadelerle 5 metinde (%16,6) rastlanmaktadır. Metinde yer alan ifadelerden bazı alıntılar şunlardır: "...Sizlerin de belirttiğiniz gibi Mimar Sinan, elbette yapıtlarının çokluğu, çeşitli oluşu, eşsizliği nedeniyle de büyüktür ama... "Mimar Sinan, her şeyden önce bir insan olduğu, kelimenin tam anlamıyla bir insan olduğu için emsalsizdir." dedi..." (Atatürk'ten Anılar, s.36). "...Yunus Emre, bu toprağın dili, bu toprağın yanık yürekli âşığı olmuş. Porsuk Çayı'nın kenarına gittiğinde bir yeşil sazın dibinde oturuver. Sana Yunus'u anlatsın sevgi kelimeleriyle..." (Anadolu, s.53). "...Erciyes'in tadı, tuzu Halit Doral'ın resimlerindedir. Halit Doral, yıllar yılı o kadar çok Erciyes resmi yapmıştır ki kendisi de sayısını unutmuştur. Değerli bir ressam arkadaşım der ki: "şu Halit Doral, bir Erciyes sergisi açsa da cümle âlem görse hünerini..." (Kayseri, s.95). Sanatçıya duyulan hayranlık ve saygıdan onların eşsizliğinden övgüyle söz edilmiştir. Sanatçı eserleriyle topluma yön verendir. Toplumsal yaşam sanatçıyı ve toplumu sanat eserini, sanat eseri de toplumu etkilemektedir, böylece karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. İnsanların duygularına, düşüncelerine yön veren, farklı duyguları bir arada yaşatan, kimi zaman hüznendiren kimi zaman mutlu olmasını sağlayan sanat ve sanatçılardır. Farklı duyularımıza dokunan, görsel, işitsel gibi farklı şekillerde sanatçı yaşadığı toplumun duygularına hitap edip onları farklı bir yolculuğa çıkartarak, dünyaya farklı bir bakış açısı getirmektedir. Sanatçı toplumda insanların göremediklerini gösterir, duymadıklarını duyurur, tozlanmış bazı duyguların ortaya çıkmasına vesile olan kişidir.

3.22. 3. Ölçüt: Metinde güzellik duygusuna yer verilmesi

Yapılan incelemelerde 22 metnin (%73,33) bu ölçüte uygun olduğu tespit edilmiştir. Araştırmacılar tarafından yapılan tespitler ve bunlara bağlı olarak yapılan açıklamalar aşağıda yer almaktadır: "...Ana sevgisinden sıcak, /İnsanlığa açar kucak, /Raflarda bin bir çiçek..." (Kütüphane, s 10). "...Hikâyede

çatık kaşlar,/ Romanda dökülür raflar, Hayat kitaplarla başlar, Kütüphane sılam benim..." (Kütüphane, s.10). "...Doktor, kuşlara çok meraklı bir adammış, hayran kaldı onun güzelliğine..." (Kıvalı Keklik, s.106). "...Burcu burcu derelerde yankılanan bir müzik, derinden derine sarar benliğimizi. Gözlerimiz, yeşilin cennetinde, nakış nakış renklerden demetler yapar. Vücutumuz da ruhumuz da bütün yorgunluğunu bir çam dibinde ya da bir pınar başında bir anda bırakır..."(Orman Küstü Bize, s.110). Metinlerde kullanılan dil ve söyleyişte doğal güzelliklere duyulan hayranlık içtenlikle dile getirilmiştir. Güzellik kavramı belirsiz, ya da çok defa aldatıcı belirtiler gösteren ve tarih boyunca durmadan değişen bir durum olarak görülür. Güzeli tümüyle insanların algılama biçimleriyle ilgilidir. Birisi için çirkin olan, diğeri için anlam ve bütünlük olarak güzel görünebilir. Güzellik sanatın çeşitliliği içinde de değişebilir sözgelimi kavramsal sanatta birçok kişinin çirkin olarak düşündüğü nesnelere, sanatçıların içsel algılamaları ile düzenleyip güzel ve anlamlı sunabildikleri, güzeli yakalayabildikleri görülür. Öncelikle güzel sanatların bir kolu edebiyat ve edebi metinler, okuyucunun hayal dünyasını zenginleştiren, okuyucuda estetik (güzellik) duygusu uyandıran, çağrışım gücü yüksek, yoruma açık olan metinlerdir. Etkisi, okuyucunun bilgi, kültür ve ruhsal durumuna göre değişir.

3.23. 4. Ölçüt: Metinde sanatsal çalışmalarla uğraşmanın önemine dikkat çekilmesi

Bu ölçütün 3 metinde açık ya da dolaylı ifadelerle yer aldığı tespit edilmiştir. Metinlerden elde edilen alıntılardan bir kısmı aşağıda yer almaktadır: "...Mimar Sinan neden büyüktür?" dedi. Konukların, konuşma sırası kendilerine geldiğinde görüşlerini bildirmelerinden sonra sözü kendi aldı..."(Atatürk'ten Anılar, s.36). "...Kalenin eteklerinden 1385 yılında yaptırılmış Zinciriye Medresesi'nin kubbesiyle Şehidiye Camisi minaresi ve Ulu Cami'nin ovayla iç içe görünümü eşsiz bir panoramadır..."(Hoşgörüler Diyarı Mardin, s.91). "...Yapılardaki taşlara işlenmiş çeşitli hayvan ve meyve kabartmaları, sizi günümüzden geçmiş yıllara düş yolculuğuna çıkarır..." Hoşgörüler Diyarı Mardin, s.91). "...Değerli bir ressam arkadaşım der ki: "şu Halit Doral, bir Erciyes sergisi açsa da cümle âlem görse hünerini..."(İnsanı Selçuklu Devrine Götüren Şehir, s.95). "...Şöyle dur bak Döner Kümbete, parmağın ağzında kalsın. Yapan ne usta yapmış!" (İnsanı Selçuklu Devrine Götüren Şehir, s.95). Sanatla uğraşmak tarihin ilk çağlarından beri insanoğlunun en önemli uğraşlarından olmuştur. Çağlar boyunca insan, güzel sanatların tümünü, kendini ve ait olduğu toplumu geliştirme, zenginleştirme ve güçlendirme yolunda temel unsurlardan biri olarak görmüş, kendi kültür birikimini yarınlara aktarma konusunda bilinçli ya da bilinçsiz olarak bundan yararlanmıştı. Sanatla ilgilenmek, sanatla uğraşmak dendiğinde algılama ile anlatımı birlikte düşünmek gerekir. Bu iki yeti beraber gelişir. İnsan kendi içindekini açıklayabildiği zaman kendisine açıklananları da almaya hazırdır. İncelenen metinlerde Mimar Sinan'ın ve Halit Doral'ın büyüklüğünden eserleriyle birlikte hayranlıkla söz edilmiştir.

3.24. 5. Ölçüt: Metnin estetik duygusunu geliştirici nitelikte olması

Yapılan incelemelerde bu ölçütün 20 metinde (% 66,6) yer aldığı belirlenmiştir. Ölçüt ile ilişkili ifadelerden bir kısmı aşağıda verilmiştir: "...Dört tarafı inci, mercan,/ Her sayfada bir heyecan, Ruhumuza can verir can,/Kütüphane deryam benim..." (Kütüphane, s.10). "...Gecelerden dışarı yürüyünce, en erken,/Geleceği yarattı aydınlığı severken./Savaş yalazlarıyla ak etti kara günü,/Barışlarla süsledi yurdunu, yeryüzünü" (100. Yıl Atatürk Marşı, s. 38). "...Gönlümüzde sevgi bağın,/Yıldızısın al bayrağın./ Güneş tuğlu gül şafağın,/Şavkı sensin öğretmenim..." (Soylu Bilgi Ağacı, s 44). "...Oturduğumuz evin bitişiğinde tek katlı bir fabrika vardı. Geniş mi geniş bir bahçesi vardı. Bahçesinde her tür ağaç, çiçek, çimen vardı. Az rastlanır pembe-kırmızı salkım çiçek açan atkestaneleri hatta manolyalar vardı..."(Boş Arsa, s.103). Şiirlerdeki söyleyiş, betimlemeler doğrudan estetik beğenileri geliştirici özelliktedir. Estetik duygu, insanın doğayı, kendini ve kendi

dışındaki gerçeklikleri bir algılama biçimidir. Estetik duygu ya da “gerçeklik karşısındaki estetik davranış özne ile nesne arasındaki ilişkinin özel bir biçimidir” diyebiliriz (Doğan, 1975, s.30). Ancak; insanın estetik duygusu, nesnel bir gerçekliğe sahip olmasına, insanı hayvandan ayıran tinsel bir güçten ortaya çıkmasına karşın, Kant’ın ileri sürdüğü gibi, “insana başlangıçtan beri önsel olarak verilmiş” bir güç değildir, tarihsel olarak, toplumsal tarihsel gelişmenin bir sonucudur (Doğan,1975, s.33). İnsanoğlunda bu duygunun gelişmesi küçük yaşlardan itibaren sanat eserleriyle karşılaşması ve bu eserlerden zevk alma duygusunun gelişmesiyle mümkündür. İncelenen metinlerin bu duyguyu geliştirici nitelikte olduğu görülmektedir.

3.25. 6. Ölçüt: Metnin çocuğun yaratıcılığını geliştirici nitelikte olması

Bu ölçütün 13 metinde (%13,3) yer aldığı tespit edilmiş olup konu ile ilgili alıntılar aşağıda verilmiştir: “...Mahalle mekteplerinden farklı olarak bu okulda yeni öğretim metotları uygulanmakta, okumayı ve yazı yazmayı kolaylaştıracak araç ve gereçler kullanılmaktaydı...” (Atatürk, s. 27). “...Hasan vapurda eğlendi; gırl gırl işleyen vinçlere, üstleri yazılı cankurtaran simitlerine, kurutulacak çamaşırlar gibi iplere asılı sandallara, vardiya değiştirilirken çalman kampanaya bakarak çok eğlendi...” (Eskici, s. 46). “...Benden çok sen kork rüzgârdan: Ben eğilirim, kırılmam...” (Meşe ile Saz, s. 65). “...Galileo kısa sürede bu yeni aleti geliştirir ve gökyüzü gözlemlerini girer. Gördükleri çok çarpıcıdır. Jüpiter gezegeninin yakınında bulunan ve yıldız oldukları sanılan gökcisimlerinin, aslında onun çevresinde dönen uydular olduğunu anlar...” (Yıldızlar, Evren ve Galileo, s.120). Meşe ile Sazın konuşmaları, okuma –yazmayı kolaylaştıracak yöntem ve tekniklerin düşünülmesi, uzay boşluğu ve gök cisimleri çocukta yeni fikirler düşünmeye sevk edici niteliktedir. Çocuklar için yaratıcılık, yaşamın sürdürülebilmesi için çok önemli bir role sahiptir. Yaratıcılık, yalnızca yaşam deneyimlerini zenginleştirmez aynı zamanda yaşam deneyimlerimiz aracılığıyla hızla genişleyen bilgi ile yeni dünyanın getirdiği zorluklarla baş etmek için de bizleri hayata hazırlar, yeni problemlerle başa çıkabilmek için çözüm yolları üretebilmemizi sağlar.

3.26. 7. Ölçüt: Metnin iyilik duygusunu geliştirici olması

Kitap üzerinde yapılan ayrıntılı incelemelerde bu ölçütü karşılayan 17 metnin olduğu belirlenmiştir. Tespit edilen alıntılardan bir kısmı aşağıda verilmektedir: “...Sonra yere çömelip o minik elleriyle yerdeki kırıntıları toplayıp yandaki bir duvarın üzerine koymaya başladı...” (Vitrindeki Masal Kitabı, s. 22). “...Bunun hâli ne olacak? Nereye gidebilir? Kime sığınabilir? Besleyip büyütelim bari. Hem bize can yoldaşı olur...” (Sahibini Unutmayan Köpek, s. 78). “...Çocukların gölcüğe girip boğulma ihtimalleri yok, zaten gölcükte o kadar su da yok...” (Boş Arsa, s.103). “...Ruha huzur, kalbe ilaç./ Arayanlar sana muhtaç./ Bilgidir en soylu ağaç./ Kökü sensin öğretmenim.” (Soylu Bilgi Ağacı, s.45). Metinlerden yapılan alıntılar iyilik duygusunu geliştirici nitelikte olduğu görülmektedir. Çocuklar dünya üzerinde büyüyen sosyal problemlerden, şiddet ve hoşgörüsüzlükten olumsuz yönde etkilenmektedir. Öğrencilerin giderek yardımseverlik, cömertlik vb. bazı değerlerden uzaklaştıkları gözlemlenmektedir Pek çok ülke de bu sorunun çözümünü değerler eğitiminden geçtiği konusunda hemfikirdir. Özellikle son yıllarda yaşanan şiddet olayları uzmanların dikkatini değerler noktasına çekmiştir. Yeni yetişen bir insan için hangi davranışların doğru, hangi davranışların yanlış olduğu bir insanın hayatını hangi temel değerlere yönlendirilmesi gerektiği, okul programlarında doğrudan veya dolaylı olarak yer almaktadır, bazı derslerde örtük bir biçimde, bazı derslerde ise doğrudan değerler eğitime yönelik amaç ve kazanımlarla bu değerler verilmektedir. Bu amaçlar çerçevesinde “İyilik Denizi” uygulaması geliştirilmiştir. Bu uygulama ile öğrencilerin tamamen aktif olduğu öğretmenlerin ise rehber konumunda bulunduğu bir proje tasarımına da gidilmiştir.

3.27. 8. Ölçüt: Metinde evrensel sanatlara (bale, opera, heykel, tiyatro vb.) ilişkin ifadelerin yer alması

Metinde evrensel sanatlara (bale, opera, heykel, tiyatro vb.) ilişkin ifadelerin yer alması ölçütü ile ilgili 3 metin (% 10) tespit edilmiştir. Ortaya çıkan alıntılardan bazıları aşağıda verilmiştir: *"Kapıların üzerindeki taşlara çizilmiş resimler (Eğer sahibi hacca gitmişse Kâbe resmi vardır.), işlemeler, kuş gagasını andıran kapı tokmakları, bir evin altından geçen sokağın devamı kemerli tüneller..."* (Hoşgörüler Diyarı Mardin, s. 91). *"...Halit Doral, Kayseri Müzesinin müdürüdür. Akademiden çıkmış bir ressamdır. Yıllardan beri Kayseri'dedir. Yıllardan beri de hep Erciyes resmi yapar. Türlü türlü..."* (İnsanı Selçuklu Devrine Götüren Şehir: Kayseri, s. 95). *"...Peki, ne şarkısı bu? HOCA — Koca cahil! Kâtibin şarkısı, kâtibin. Sen çaladur. Ben biraz karşı komşuya geçiyorum.....Hoca udu asar, Ayşe girer..."* (Nasrettin Hoca, s.71). Kitapta yer alan 18. metin bir tiyatro metnidir ve içeriğinde ölçüt ile ilgi unsurlara yer verilmiştir. İçerikte yer alan unsurlar milli karakter göstermekle birlikte evrensel sanatların içinde yer alabilecek niteliktedir.

3.28. 9. Ölçüt: Metinde milli sanatlara (minyatür, hat, seramik vb.) ilişkin ifadelerin yer alması

Bu ölçüte ilişkin olarak 6 metin (% 20) tespit edilmiştir. İlgili alıntılardan bir kısmı aşağıda verilmiştir: *"...Mimar Sinan, Türk kültürünün doğurduğu ve Türk kültürüne hizmet etmekten başka bir şey düşünmeyen bir deha idi."* (Atatürk'ten Anılar, s. 36). *"...Hadi" dedi, "Madem buraya kadar geldik, bir Karagöz'e girelim."* (Bayram Yeri, s. 89). *"...Âşıklar diyarı Elbistan ili/ Olur bu mevsimin Bağı İrem'i,/ Her çeşmenin üç beş tane güzeli,/ Her çiçeğin bir arısı var şimdi."*(Anadolu'da Bahar, s. 83). *"...Kümbetleri, kervansarayları, camileri, mescitleriyle Kayseri eski bir şehirdir. Sokakları, caddeleri de öyle... Kayseri'ye girince yedi yüz yıl öteye gidiyorsun..."*(İnsanı Selçuklu Devrine Götüren Şehir: Kayseri, s.94). Alıntılarda da görüldüğü gibi mimariden, geleneksel halk tiyatrosuna, âşıklık geleneğine milli kültür unsurları yer almaktadır. "Ana dili öğretimi işlevine sahip Türkçe derslerinde kullanılan temel materyal olan ders kitapları, kültür aktarımı için gerekli özelliklere sahip olmalıdır" (Güfta ve Kan, 2011: 240). Çünkü Türkçe dersinde amaç ve kazanımlara genellikle ders kitaplarındaki metinler aracılığıyla ulaşılmaktadır. "Öğrenciler ders kitapları aracılığıyla millî ve evrensel değerlere ait kavramlarla karşılaşarak duygu, düşünce ve hayal dünyalarını toplumun değerleriyle zenginleştirirler" (Karadüz, 2008: 34).

3.29. 10. Ölçüt: Metinde müze ile ilgili ifadelerin yer alması

Ölçüte ilişkin olarak 2 metin (% 6,6) olduğu tespit edilmiştir. Konuya ilişkin alıntılar aşağıda verilmiştir: *"...Halit Doral, Kayseri Müzesinin müdürüdür. Akademiden çıkmış bir ressamdır. Yıllardan beri Kayseri'dedir. Yıllardan beri de hep Erciyes resmi yapar. Türlü türlü..."* (İnsanı Selçuklu Devrine Götüren Şehir: Kayseri, s. 95). *"...Mardin âdeta bir açık hava müzesi görünümündedir."* (Hoşgörüler Diyarı Mardin, s. 91). *"...Selçuklu Kayseri'nin sanat abideleri daha öyle güzelce duruyor. Oya gibi işlenmiş. Döner Kümbet duruyor, Honat Hatun Türbesi, camisi öyle, hele türbe daha dünkü gibi duruyor. Kayserili, şehri ile övünüyor..."* (İnsanı Selçuklu Devrine Götüren Şehir: Kayseri, s. 95). *"...Mardin Belediyesi şehrin sokaklarının doğal yapısı gereği çöpleri hayvanlarla taşıtır. Mardin âdeta bir açık hava müzesi görünümündedir..."* (Hoşgörüler Diyarı Mardin, s. 91). İfadeler Kayseri ve Mardin kentlerimizdeki bu yapıtları merak ve ilgi uyandırıcı niteliktedir. Metinde geçen Kayseri ve Mardin illerimizdeki mimarinin güzellikleri dile getirilirken açık hava müzesine benzetilmiştir ve bu benzetmeyle ilgi ve merak uyandırmak amaçlanmıştır. Müzeler ve tarihi yerleri gezmek, her yaş ve özellikte birey için tarihsel mirası tanıyarak, bu mirası sahiplenme, koruma, geliştirme, üst düzey bir kültürel bilgi birikimi sağlama açısından son derece önemlidir. Günümüz uygarlığının, sanatın bilimin, nasıl bir

geçmişten etkilenecek oluştuğunu anlamak, geleceği kurarken daha zengin ve bilinçli bir düşünce yapısına sahip olunmasını sağlar. Okul öncesinden itibaren çocukları müzeler ile tanıştırmak onların daha sağlıklı ve çok yönlü düşünen, objektif, duyu ve düşüncelerini daha aktif kullanabilen, algılamaları daha hızlı, hayal güçleri ve yaratıcılıkları gelişmiş, eleştiren, soran-araştıran-inceleyen bireyler olmaları açısından tartışılmaz yararlar sağlar.

3.30. 11. Ölçüt: Metinde sanatsal etkinliklere katılmaya ilişkin ifadelerin yer alması

Bu ölçüt ile ilgili veriye yalnızca 1 metinde (% 3,3) rastlanmıştır. Metnin geneli ölçüte yönelik bazı veriler içermektedir. Ölçüt ile ilgili alıntılar aşağıda verilmiştir: "...Atatürk, ne bir mimar ne de sanatın herhangi bir dalında uzmanlık sahibi bir kişiydi. Fakat o, sanatçının ve sanatkârın bir ülkenin gelişmesindeki itici gücünü çok iyi bilen, sanata ve sanataya saygılı bir "aydın"dı."(Atatürk'ten Anılar, s.36). "...Onun, Mimar Sinan'ın heykelinin yapılması için emir vermesi ise bir devlet adamlığı sorumluluğu yanı sıra bir aydın saygısının da sonucuydu..." (Atatürk'ten Anılar, s.36). Alıntılarda görüldüğü üzere metindeki ifadeler sözü edilen yapıtlara karşı ilgi uyandırabilir ve görme ya da hakkında daha çok bilgi toplama isteği uyandırabilir.

3.31. 12. Ölçüt: Metnin çocuğu araştırmaya sevk edici olması

Bu ölçüt ile ilgili ifadelerin 14 metinde (% 46,6) yer aldığı belirlenmiştir. Ölçüt ile ilgili alıntılardan bazıları aşağıda verilmiştir: "...Futbol seyircisi kadar kitap okuyucusuna kavuştuğumuz gün, uygarlık savaşını kazanacağız." Diyor." Oktay Akbal. Çok haklı..." (Kitap, s. 20). "...Mustafa Kemal, Selanik Askerî Rüstiyesini bitirdikten sonra Manastır Askerî idadisine (lise) girdi." (Mustafa Kemal Atatürk, s. 28). "...Aa, Piza Kulesi! Ta o zaman bile eğik miymiş böyle?..." (Yıldızlar, Evren ve Galileo, s. 120). "...Hadi" dedi, "Madem buraya kadar geldik, bir Karagöz'e girelim." "Ne Karagöz'ü nine?" dedim. Karagöz çadırına oğlum." "Ne arar Karagöz çadırı nine?..." (Bayram Yeri, s.89). Alıntılarda doğrudan ya da dolaylı çocuklarda merak unsuru uyandırmaya yönelik ifadeler vardır bunlar da araştırmaya ve öğrenmeye karşı merak ve ilgi uyandırabilir. Çocuklarda araştırmacı kişiliği geliştirmek gereklidir. Araştırmacı özelliği ağır basan kişiler, birçok alanda merak gösterirler ve çok sayıda arkadaşları vardır ve çevreleriyle etkili iletişim kurabilirler. Enerjilerini diğer insanlarla birlikte vakit geçirmekten alırlar ve onlarla kendi düşüncelerini paylaşmaktan, tartışmaktan ve öğrendikleri yeni fikirleri denemekten keyif alırlar. Geleceğin dünyasında bu kişilikteki insanlara daha çok ihtiyaç olacaktır. Metinler aracılığıyla bu kişilik özelliğinin olumlanması Türkçe dersi amaç ve kazanımlarıyla da örtüşecektir.

3.32. 13. Ölçüt: Metnin kitap okumaya vurgu yapması

Bu ölçütün 10 metinde yer aldığı tespit edilmiştir. Ölçüt ile ilgili alıntılar aşağıda yer almaktadır: "...Bilgidir en soylu ağaç,/Kökü sensin öğretmenim..."(Soylu Bilgi Ağacı, s.45). "...Candan özge candır bana,/Kitaplar dostluktan yana,/Yol gösterir tüm cihana,/Kütüphane dünyam benim..."(Kütüphane, s. 10). "...Bakışları yazılar üzerinde uçmaya başladı. Su sesi, müzik sesi gibi bir şey doldurmaya başladı içini. Çocuk, çok uzaklardan gelen bu sesi dinledi..."(Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması, s. 14). "...Atatürk, "Kitap okumasaydım bu yaptıklarımın hiçbirini yapamazdım. Sözü ile kitap okumanın ne denli önemli olduğunu ifade etmiştir..."(Atatürk'ün Fikir Dünyası, s.33). Özellikle okuma temasında doğrudan okumanın, kitabın ve kütüphanenin önemine vurgu yapılmaktadır. Uygarlığın gelişmesindeki en temel unsurlardan biri, hiç kuşkusuz bilgi ve bilginin paylaşılmasıdır. Milattan önce 3500'lü yıllarda Sümerler tarafından yazının bulunmasıyla, insanlar yaşadıklarını, daha sonra ise düşündüklerini bir sonraki kuşağa

aktarmak ihtiyacı hissettiler. Uygarlık bizden önceki kuşakların biriktiği bilgi ve anıların bir toplamıdır. Uygarlığa o kuşakların kitaplarını okumakla katkıda bulunulur. Hiçbir şey okumanın yerini tutamaz. Kültürlü bir insan olmanın ve bilgilenmenin en etkili yolu okumaktır.

3.34. 14. Ölçüt: Metnin eski dönemlerde yazılmış olsa da güncelliğini koruyor olması

Ölçüte ilişkin olarak 28 metinde (% 93,3) ifadelerin yer aldığı belirlenmiştir. Yapılan alıntılardan bir kısmı aşağıda yer almaktadır: "...Dört mevsim renklerin şarkısı yankılanır yurdumuzda; Rize'de yeşil bir duvağa benzer çay bahçeleri..." (Anadolu, s. 54). "...Yeni bir eve yerleşmek, yeni bir semte yerleşmek, yeni bir düzen kurmak; yeni bir yaşama başlamak gibidir..." (Yaşamımızdaki Renkler, s. 76). "...Henry Ford şu otomobil üreticisi "Kent sorununu kenti terk ederek halledeceğiz." demiş..." (Boş Arsa, s. 102). "...Hayatımızdan bir yıldız gibi kaybolup giden sadece "mahalle" değildi kuşkusuz. Onunla birlikte çok şey kaybettik... İşte yukarıda belki sadece bir kısmını sayabildiğimiz terimler, kavramlar, deyimler ve atasözleri..." (Atasözü ve Deyimlerde Kalan Mahalleler, s.100). Metinler hangi dönemde yazılmış olursa olsun bugün için de geçerli duygular, düşünceler, değerler ve durumlar söz konusudur, güncelliğini korumaktadır. Metinlerin, çocukların edebiyata ve edebi eserleri okumaya ilgi duyma, farklı yaşantıları tanıma, eleştirel düşünebilme, hayal gücünü devindirebilme, araştırma ve öğrenmeye ilgi uyandırabilme gibi özellikleri taşımasının yanında geçmişte yazılmış olsa bile günümüzle ilişkilendirilebilecek biçimde düzenlenmesi metne olan ilgiyi arttıracaktır.

3.35. 15. Ölçüt: Metnin sanat zevki kazandırıcı nitelikte olması

Kitap üzerinde araştırmacılar tarafından yapılan incelemelerde 17 metnin (% 56,6) bu ölçüte yönelik ifadeler içerdiği ortaya çıkmıştır. İlgili alıntılardan bazıları aşağıda verilmiştir. Bu ölçüt incelendiğinde Türkçe 6. Sınıf ders kitabında yer alan metinlerin yapısı ve genel görünümü ile bu ölçüte uyduğu görülmektedir. Bir cümle ile değil gerek şiir gerekse öykü metinlerinin genelinde bu ölçüt ile ilgili verilere rastlanmaktadır: "Gönül dile gelir kaval sesinde,/Boz martılar düğün yapar Mersin'de,/Isparta'nın renk renk gül bahçesinde, Bülbüllerin neşesini gör şimdi..." (Anadolu'da Bahar, s.82). "...Aaa! Kınalı keklik! Ne hoş! Bizim de böyle bir kekliğimiz vardı eskiden. Belgesel filmin sunucusu, keklik hakkında bilgiler veriyordu:..." (Kınalı Keklik, s.105). "...Bu topraklar bizim olalı güneş bir başka güzel doğup batıyor. Dereler türküler söyleyerek akıyor göllere. Anadolu çiğdemi baharın müjdecisi olmuş bize..." (Anadolu, s.52). "...Ey mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü/Kız kardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü,/Işık ışık, dalga dalga bayrağım./Senin destanını okudum,/Senin destanını yazacağım..." (Bayrak, s.56). Alıntılar incelendiğinde metinlerin özellikle dil ve biçimde dilin incelikleriyle, şiir türünün özellikleriyle sanat zevki kazandırıcı nitelikte olduğu görülmektedir. Sanat eğitiminin amacı öğrencilerin algısal yetilerini geliştirmek, zihinsel birikimlerini görsel, işitsel, sözel biçimler ile ifade edebilmelerine yardımcı olmak ve kendini özgür ve özgün biçimde ifade edebilmelerini sağlamaktır. Bu bağlamda sanatın amacı sadece sanat yapan kişiler yetiştirmek değil, sanatı seven ve kültürü algılayan bireyler yetiştirmektir. Yani herkesin sanatçı olması mümkün olmasa da, sanatı anlayan ruhu kazandırmaktır. Bu nedenle eğitim sistemleri içerisinde sanat eğitime önem verilir. Çünkü sanatın kazandırdığı yaratıcılık, düşünce aktarımı, ifade özgürlüğü, el becerileri, kültür birikimi insan için yaşamın her alanında kendini gösterecektir.

3.36. 16. Ölçüt: Metinde sanatsal etkinliklere yönlendirici ifadelerin yer alması

Yapılan incelemelerde bu ölçütü karşılayan 5 metnin (% 16,6) olduğu belirlenmiştir. Ölçüt ile ilgili alıntılardan bazıları aşağıda verilmiştir: "...Nurullah Ataç, ölüm yatağında, kendisini görmeye gelen Sabahattin Teoman'a "Hastalıkta ağrıları dindirici en iyi ilaç şiiirmiş, boyuna şiiir okuyorum." dememiş miydi?"(Canım Kitap, s.18). "...Veya başka bir Mardin panoraması içinde Mor Petrus ve Paulus Kilisesi'nin avlusunda papazın ikram ettiği kahveyi yudumlamak..."(Hoşgörüler Diyarı Mardin, s. 91). "...Fakat o, sanatçının ve sanatkârın bir ülkenin gelişmesindeki itici gücünü çok iyi bilen, sanata ve sanatçıya saygılı bir "aydın"dı.." (Atatürk'ten Anılar, s. 36). "...Selçuklu Kayseri'nin sanat abideleri daha öyle güzelce duruyor. Oya gibi işlenmiş..."(İnsanı Selçuklu Devrine Götüren Şehir: Kayseri, s.95). Sanat eserlerinin insan ruhuna etkisi hayranlık ifade eden sözlerle kurmacanın içinde verilerek okuyan kişide de aynı duyguyu uyandırmak amaçlanmıştır. Sanata yönelen insan duyarlılığını, çevreye ve insana saygısını yitirmemiş, doğallığından ve güzelliğinden bir şey kaybetmemiştir. Günümüzde insanoğlu şiddete, bencillığe, saygısızlığa, duyarsızlığa, yozlaşmaya doğru yönelmeye başladı. Bunun pek çok sebebi var elbet. Ancak bu sebeplerin en büyüğü sanattan uzaklaşmaktır. İnsandaki bu yozlaşmanın önüne geçmenin en önemli yollarından biri sanata yönelmeyi geliştirmektir.

3.37. 17. Ölçüt: Metinde şiiir okuma zevkini kazandırıcı öğeler yer alır

Bu ölçütlerin ilgili ifadelerin 10 metinde (% 33,3) geçtiği belirlenmiştir. Ölçüt ile ilgili alıntılar aşağıda verilmiştir. Alıntılarda gerek şiiire yönelik duygu ve düşünceler gerekse şiiirin kendisindeki ahenk unsurları şiiir okumaya karşı ilgi uyandırıcı niteliktedir: "...Oysaki şiiirler ve romanlar, yaratıcılarının türlü iç tecrübeleriyle kaynaşır. Onlarla zenginleşir, onlarla eksiklerimizi gideririz..."(Canım Kitap, s.18). "...Sana benim gözümle bakmayanın/ Mezarını kazacağım./Seni selamlamadan uçan kuşun/Yuvasını bozacağım..."(Bayrak, s. 56). "...Evet... Orman küstü bize... Uzaklaşıyor bizden... Daha doğrusu biz küstürdük onu; yaktık, kestik, kemirttik..." (Orman Küstü Bize, s. 111). "...Gecelerden dışarı yürüyünce, en erken,/Geleceği yarattı aydınlığı severken./Savaş yalazlarıyla ak etti kara günü,/Barışlarla süsledi yurdunu, yeryüzünü..."(100. Yıl Atatürk Marşı, s. 38). Küçük yaştan itibaren şiiirle karşılaşmış olan çocukta, zamanla sanat eserlerine, değerli yazılara karşı ilgi ortaya çıkar, şiiir okuma isteği uyanır, okuduğu şiiirler arasında beğendiklerini ezberlemek ve bir deftere yazmak alışkanlığı gelişir. Böylelikle de şiiirlerimizi tanımak mümkün olur, çocuğun estetik duyguları ve edebi zevki gelişir, iyi yazma becerisi, okuma isteği artar. Şiiirden zevk alan bir çocuğun ve gencin hayal gücü genişler, sezgi ve duyuları artar.

3.38. 18. Ölçüt: Metindeki olay örgüsünün çocuğun hayal dünyasını geliştirmesi

Bu ölçütün 16 metinde (%53,3) yer aldığı tespit edilmiştir. Ölçüt ile ilgili alıntılardan bazıları şunlardır: "...Senin de pek özelliğin yok." dedi Fransalı Küçük Prens. "Kendi kafana göre iki düş ülkesi yaratmışsın. Birinde Gülliver'i devlerle karşılaştırıyorsun, birinde de cücelerle... Hiç normal insan bulunmaz mı senin dünyanda kuzum?..."(Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması, s.13). "...Olmaz olur mu? Alaaddin'in Lambası bile var. Oku oku bitmez. Keşke param yetse de alabilsem. Her akşam sana okurdum..."(Vitrindeki Masal Kitabı, s. 23). "...Annemin gözleri uzaklara dalmış, yüzü çocuklaşmıştı: "Ben küçük bir çocuktum o zamanlar Hasan. Deden, gezgin satıcılardan. 'Bici bici' dediğimiz bir tatlı satardı..."(Kınalı Keklik, s. 105). "...Galileo Galilei, Jüpiter'in uydularını bularak başladığı gökyüzü gözlemlerini yıllarca sürdürür ve öğrendiklerini kitaplaştırarak dünyayla paylaşır..."(Yıldızlar, Evren ve Galileo, s.121). Örnek alıntılarda görüldüğü üzere metinler zaman zaman fantastik kurgu çocuk romanlarından olaylar ve kahramanlarla, uzay ve gök

cisimleriyle, zaman zaman da masal öğeleriyle hayal dünyalarını işletmeye yöneliktir. Hayal gücü gelişmiş çocukların kelime dağarcığı daha zengin olur, problem çözmeye daha yatkındırlar, sosyal becerileri daha iyi olur, bağımsız düşünme becerisi yüksek olur. Hayal gücü, problem çözme yeteneğini de doğrudan etkileyen bir beceridir. Hayal eden, farklılaşan ve yaratıcı düşünebilen çocuklar, hem çocukluklarında hem de yetişkin hayatlarında sorunlarla mücadelede daha üretken bir tavır sergilerler. Çözüm bulma becerileri oldukça gelişmiştir.

3.39. 19. Ölçüt: Metindeki resimler çocukta güzellik heyecanı yaratır

Bu ölçüt resimlerin çocukta güzellik heyecanı yaratmasına ilişkindir. Kitapta söz konusu ölçütü karşılayan 26 metnin (% 69,56) olduğu belirlenmiştir. Metindeki resimler bu güzelliği hissettirici niteliktedir. Kitapta yer alan metinlerde resim-metin ilişkisi bulunduğu tespit edilmiştir. Resimler renkli, canlı ve gerçeğe yakın resimlerdir ve çocukların metinle resim ilişkisi kurarak anlam kurmaya yardımcı olacak niteliktedir. İdeal olarak resimlendirilmiş bir çocuk kitabı, çocuğun zihinsel ve duygusal gelişiminde önemli etkiler yaratırken, çocuğun yaratıcı zekâsını ve estetik bilgi dağarcığını da destekleyip yeniliğe açık nesiller oluşturmayı amaçlar.

3.40. 20. Ölçüt: Metinde herhangi bir müzik aletini çalmaya özendirici unsurlar yer alır

Bu ölçütü karşılayan 3 metin (% 10) olduğu tespit edilmiştir. Ölçütü ilgili alıntılar aşağıda yer almaktadır: "...Horon teper Sürmene'nin uşağı,/Dadaşların oynadığı bar şimdi..."(Anadolu'da Bahar, s.82). "...Galileo, müzisyen babasının etkisiyle önce güzel sanatlar, ardından tıp okullarına gider." (Yıldızlar, Evren ve Galileo, s. 119). "...Ha şöyle, insanın gözleri ara sıra böyle güzelliklerle yıkanmalı. Ver udu hanım, ver şuradan udu da biraz çalayım..." (Nasrettin Hoca, s. 71). "...Gönül dile gelir kaval sesinde,/Boz martılar düğün yapar Mersin'de,/Isparta'nın renk renk gül bahçesinde,/Bülbüllerin neşesini gör şimdi..." (Anadolu'da Bahar, s 82). Alıntılarda da görüldüğü gibi doğrudan müzik aleti çalın gibi bir öğüt niteliğinde söylem yerine müzik aletlerine ait bir unsur ya da çağrışımlarla bu isteği uyandırıcı ifadeler yer almaktadır. Müzik, çocukta kendini ifade etme becerisini, yaratıcılık zevkini ve estetik duygusunu geliştirir; ses ve dil gelişimi ile bilişsel gelişim ve soyut düşünmeye katkıda bulunur. Müzik, zihinsel, motor, sosyal beceri ve yeteneklerin gelişimine katkıda bulunmaktadır. Müziğin olumlu etkisi, okuma, öğrenme ve yaratıcılıkta da kendini göstermektedir. Herhangi bir müzik aletini çalmaya özendirme, öğrenmeye karşı ilgi uyandırma yalnızca sanat yönünden değil yaşamdaki pek çok öğrenmeye de olumlu katkı sağlayacaktır.

4. Tartışma Sonuç ve Öneriler

Türkçe Ders Kitabında (5. sınıf) 8 tema ve 40 metin incelenmiş, Metinlerin Sanat Eğitime Uygunluğuna İlişkin Ölçütler Formuna uygun bir şekilde değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre 7 metnin (%17,5) sanat eğitimi konusunda "yetersiz" olduğu; 20 metnin (%50) sanat eğitimi konusunda "düşük düzeyde yeterli" olduğu; 8 metnin sanat eğitimi konusunda "orta düzeyde yeterli" olduğu; 5 metnin (%12,5) ise sanat eğitimi konusunda "yeterli" olduğu tespit edilmiştir. Türkçe ders kitabında (5. Sınıf) sanat eğitimi konusunda "çok yeterlidir" şeklinde değerlendirilebilecek bir metin yer almamaktadır. Okullarda yapılacak nitelikli bir sanat eğitimi çocuğun ilerde toplumsal olaylara duyarlı olmasını, özgür düşünme becerisi kazanmasını, kendini özgür bir şekilde ifade etmesini sağlayacaktır. Türkçe ders kitabındaki metinler bir araya getirilirken elbette ki çok boyutlu bir şekilde değerlendirilmekte öncelikle kültürel değerlerin kazandırılması

noktasında duyarlılık gösterilmektedir. Ancak sanatın yaşamı güzelleştirme yönü göz önünde tutularak konunun değerlendirilmesi kişilere dolayısıyla da topluma çağdaş bir bakış açısı kazandırmada büyük ölçüde yardımcı olabilir. Sanat eğitimi kültürün unutturulmaması ve genç kuşaklara aktarılmasında önemli bir fırsattır.

Yapılan değerlendirmelerde Türkçe Ders Kitabında yer alan 10 metin (%25) sanatın önemine vurgu yapmaktadır. Aynı şekilde yine 10 metinde (%25) sanatçının değerli olduğuna; 10 metinde (%25) sanatsal çalışmalarla uğraşmanın önemine dikkat çekmektedir. Sanat ve sanatçı içinde yaşadığı toplumun kültür temsilcileridir. Sanat yetenekle birlikte sevgi gerektirir. Sanatçı sıradan insanın görmediğini gören, duymadığını duyan ve bu sanatıyla da farklı bir şekilde ortaya koyan kişidir. Onun ürettikleri kültürün kalıcılığına ve toplumun çağdaşlaşmasına yardımcı olur. Ancak çağdaş toplumlar sanata sahip çıkar ve sanatçı yetiştirebilir. Bu bağlamda Türkçe Ders Kitabındaki metinler olumlu mesajlar içermektedir.

Türkçe ders kitabında (5. Sınıf) yer alan 32 metinde (%80) güzellik duygusuna yer verilmiştir. Kitapta yer alan 24 metin de estetik duygusunu geliştirici niteliktedir. Sanat bireyin renkleri, biçimleri, canlı varlıkları, durumları estetik bir şekilde görmesini sağlar. Güzeli yansıtmaya çalışır. Müzik dinleyen, heykel yapan, tiyatroya giden, kitap okuyan ya da felsefe ile ilgilenen birey her zaman güzeli arar. Belki bireyin zihnindeki güzellik algısı diğerlerinden farklıdır. Ama nitelikli ve bilinçli bir arayıştır. Çocukların ruhlarını iyilik ve güzellik duygusuyla besleyen metinler değerlere sahip çıkılmasında ya da yeni üretilmesinde önemli katkılar sağlayabilir. Karakuş (2014) 8. Sınıf Türkçe ders kitabı üzerinde incelemeler yapmış metinler 27 ayrı özellik bağlamında değerlendirmiştir. Araştırma sonucunda Türkçe ders kitaplarında iyi, güzel kavramları ve daha birçok nitelik açısından Türk edebiyatının önemli örneklerine yer verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Elde edilen sonuçlara göre Türkçe Ders Kitabında (5. Sınıf) yer alan 28 metin (%70) çocukların yaratıcılığını geliştirici niteliktedir. Araştırmaya sevk edici olma ölçütüne göre de 24 metin tespit edilmiştir. Yine yapılan incelemelerde 29 metnin de (%72,5) çocukların hayal gücünü geliştirici öğeler içerdiği belirlenmiştir. Metinlerin çocukların yaratıcı yönünü desteklemesi, hayal dünyalarını geliştirmesi ve araştırmaya sevk etmesi eleştirel ve bilimsel düşünmenin gelişmesinde etkili olabilir. (hocam burayı ilerde geliştireyim).

Araştırmaya göre Türkçe Ders Kitabında (5. sınıf) müze ile ilgili hiçbir ögeye rastlanmamıştır. Sanat eğitimi bireyin kültürünü ve dünyayı tanınmasına yardımcı olmalıdır. Çocuk hem geçmişteki hem de günümüzdeki sanat eserleri ile yüz yüze gelmelidir. Güzelliğin doğasını anlayabilmek, sanat yoluyla kendini ifade etmek için öncelikle görmek gerekmektedir. Müzeler bu konuda eğitim kurumlarına büyük ölçüde yardımcı olma potansiyeline sahiptir. Diğer taraftan bilinçli bir tarih eğitimi içinde müzeler oldukça önemli mekânlardır. Bu nedenle Türkçe Ders Kitabının (5. sınıf) müzelerin önemi ve müze eğitimi bağlamında yeniden gözden geçirilmesi ilerde müze gezme zevki ve bilinci kazanmış bireylerin yetişmesinde etkili olabilir.

Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre 5 metinde (%12,5) evrensel sanatlara; 4 metinde de (% 10) milli sanatlara vurgular yaptığı tespit edilmiştir. Gelişen teknoloji, küreselleşme, göç olgusu toplumların birbiri ile etkileşim kurmasını zorunlu hale getirmiştir. Böyle bir durumda her ülke kendi kültüründen değer ya da değerleri başka ülkelere taşımakta diğer ülkelerin kültüründen de etkilenmektedir. Bu etkileşimin kaçınılmaz olduğunu kabul etmek gerekir. Önemli olan kültürlerin

devamlılığını sağlayarak, zarar görmeden birbiri ile etkileşmesini sağlamaktır. Bu konuda sanatın rolü gözlerden uzak tutulmamalıdır. Toplumun kendi öz değerlerinden ürettiği milli sanatlara sahip çıkması ve onu yaşatmaya çalışması kadar evrensel sanatları kabul etmesi de önemlidir. Türkçe Ders Kitabı (5. sınıf) bu bağlamda yeniden gözden geçirilebilir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre Türkçe Ders Kitabında (5. sınıf) yer alan 6 metinde (%15) kitap okuma ya da kitap okumanın önemine vurgu yapılmıştır. Kitap okuma alışkanlığının olması çağdaş bir toplum olmanın en önemli ölçütlerinden birisidir. Okuyan birey olaylara çok yönlü bakıp sorgulayabilir. Sanat ve bilimle bilinçli bir şekilde ilgilenir. Bu nedenle Türkçe Ders Kitabında (5. sınıf) kitap okumanın önemine açıkça vurgu yapan ifadelerin yer aldığı metinlere yer verilmesi okuyan bir toplum oluşturmada etkili olabilir.

Türkçe Ders Kitabında (5. sınıf) yer alan 38 metin (% 95) geçmiş zamanlarda yazılmış bile olsa içerik olarak güncelliğini korumaktadır. Türkçe derslerinde Türkçe Ders kitapları önemli bir yer tutmaktadır. Çoğunlukla bu kitaplar derslerde öğretmenler tarafından temel kaynak olarak kullanılmaktadır (Ceyhan ve Yiğit, 2005; Özbay, 2003; İşeri 2002). Ancak Türk edebiyatının en etkili örneklerinin yer alması açısından kitapların yeniden ele alınmasında yarar görülmektedir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre Türkçe Ders Kitabında (5. sınıf) bir müzik aleti çalmaya özendirilen 1 metin olduğu belirlenmiştir. Müzik aleti çalmak bireyleri stresten uzaklaştırır, yaşamı eğlenceli kılar. Müzik çalarak zihinsel açıdan rahatlayan birey yüksek bir motivasyon kazanır. Elbette ki müzik aleti çalmaya özendirmek doğrudan Türkçe dersinin kazanımları arasında değildir ancak destekleyici rol oynaması istenilen bir durum olarak değerlendirilebilir.

Türkçe Ders Kitabında 6. Sınıfta ise 6 tema ve 30 metin incelenmiş, geliştirilen forma uygun bir şekilde değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre 8 metnin (%26,6) sanat eğitimi konusunda “yetersiz” olduğu; 9 metnin (% 30) sanat eğitimi konusunda “düşük düzeyde yeterli” olduğu;13 metnin (% 69,23) sanat eğitimi konusunda “orta düzeyde yeterli” olduğu görülmektedir. Bu kitapta yeterli ve çok yeterli puanlara ulaşan metinlere rastlanmamıştır.

Metinlerin formdan aldığı toplam puanlar incelendiğinde 45-60 aralığında 13 metin (% 69,23) (1., 2., 3., 8., 11., 13., 18., 20., 21., 22., 23., 24., 30., sıradakiler) sanat eğitimi konusunda orta düzeyde yeterlidir. 25-40 aralığında 9 metin (% 30) (5., 7., 9., 12., 16., 25., 26., 27., 28. sıradakiler) sanat eğitimi konusunda düşük düzeyde yeterlidir. 5-20 puan aralığında 8 metin (% 26,6) (4., 6., 10., 14., 15., 17., 19., 29. sıradakiler) yetersizdir. Ancak ölçütlere göre yetersiz olan metinler ise içerik bakımından ve dil yönünden değerlendirildiğinde nitelikli metinlerdir. Elbette Türkçe ders kitaplarının birincil amacının sanat eğitimi vermek olmadığı düşünülürse sonuç olumludur. Öğretmen bu metinlerle öğrencilerini diğer sanatsal özellikler taşıyan resimler, fotoğraflar, karikatürler, çocuk şarkıları ve kısa film gibi uyaranlarla karşı karşıya getirerek öğrencilerini sanatsal uyaranlarla bir iletişim sürecine sokması, onların sanat bilinci ve duyarlılığı kazanmalarında önemli bir uygulama olacaktır (Karagül, 2012).

Yapılan değerlendirmelerde Türkçe Ders Kitabında (6. Sınıf) yer alan 2 metin (%6,6) sanatın önemine vurgu yapmaktadır. Aynı şekilde yine 5 metin (%16,6) sanatçının değerli olduğuna; 3 metinde (% 10) sanatsal çalışmalarla uğraşmanın önemine dikkat çekmektedir. Bu bağlamda 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki metinler olumlu mesajlar içermektedir. Ancak bunun yeterli düzeyde olmadığı söylenebilir.

6. Sınıf kitabındaki 22 metinde (% 73,33) güzellik duygusuna yer verilmiştir. Kitapta yer alan 20 metin de (% 66,6) estetik duygusunu geliştirici niteliktedir. Çocukların ruhlarını iyilik ve güzellik duygusuyla besleyen metinler evrensel ve ulusal değerlere sahip çıkılmasında, yaşadığı dünyaya anlam katan bireylerin yetişmesinde önemli katkılar sağlayabilir. Elde edilen sonuçlara göre Türkçe Ders Kitabında (6. Sınıf) yer alan 13 metin (% 43,3) çocukların yaratıcılığını geliştirici niteliktedir. Araştırmaya sevk edici olma ölçütüne göre de 14 metin (% 46,6) tespit edilmiştir. Yine yapılan incelemelerde 16 metin de (%53,3) çocukların hayal gücünü geliştirici öğeler içermektedir. Araştırmaya göre Türkçe Ders Kitabında (6. sınıf) müze ile ilgili öğelere 2 metinde (% 2,2) rastlanmıştır. Bu ölçütle ilgili öğeye 5. sınıfta hiç rastlanmamıştır. Bu nedenle Türkçe Ders Kitabının (5. ve 6. sınıf) müzelerin önemi ve müze eğitimi bağlamında yeniden gözden geçirilmesi ilerde müze gezme zevki ve bilinci kazanmış bireylerin yetişmesinde etkili olabilir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre 3 metinde (% 10) evrensel sanatlara; 6 metinde de (% 20) milli sanatlara vurgular yaptığı tespit edilmiştir. Evrensel ve ulusal değerlere sahip çıkmak ve gelecek kuşaklara bu değerleri aktarmak eğitimin temel amaçları arasındadır. Kitapta bu öğelere yönelik mesajlar vardır ancak daha etkili bir düzenleme için yeniden gözden geçirilebilir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre Türkçe Ders Kitabında (6. sınıf) yer alan 10 metinde (%33,3) kitap okuma ya da kitap okumanın önemine vurgu yapılmıştır. Bu bulgu Türkçe dersinin temel amaç ve kazanımları arasında yer alan bireysel okuma kültürünü geliştirme amaç ve kazanımına uygundur, bu uygunluk gerçekte dersin varlık sebebidir. İncelenen 6. sınıf ders kitaplarında, Okuma kültürü, Atatürk, Sevgi, Duygular, Zaman ve Mekân, Doğa ve Evren temalarıyla ilişkili metinler yer almaktadır. Karakuş (2006) tarafından yapılan araştırmada ilköğretim birinci kademe öğrencilerinin en çok tercih ettikleri konuların macera, aile ve sevgi olduğu tespit edilmiştir. Yıldız (2009) tarafından yapılan araştırmada ise ilköğretim öğrencilerinin macera, aile, kahramanlık ve mizahi konuları içeren kitapları tercih ettikleri sonucu elde edilmiştir. Ders kitaplarında bu temalardaki metinler çocukların bu beğenileri dikkate alınarak çeşitlendirilmesi okumaya karşı ilgi ve merak uyandırması bakımından uygun olacaktır.

Türkçe Ders Kitabında (6. sınıf) yer alan 28 metin (% 93,3) geçmiş zamanlarda yazılmış bile olsa içerik olarak güncelliğini korumaktadır. Bu ders kitaplarındaki metinler açısından oldukça önemli bir niteliktedir. Çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerle karşılaşmaları için metinlerin böyle bir uygulamayla sunulması yararlı olacaktır. Her yetişkin insan gibi çocukların da bilgi edinmeğe sanatın bir dalı olan edebiyattan yararlanma hakkı vardır (Sever, 2008) .

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre Türkçe Ders Kitabında (6. sınıf) bir müzik aleti çalmaya özendiren 3 metin olduğu belirlenmiştir. Kitapta 26 metindeki (% 69,56) resimler çocukta güzellik heyecanı yaratır niteliktedir. Bu bulgu metinlerde resim-metin ilişkisinin bulunduğunu göstermektedir. Brookshire ve diğr. (2002) tarafından yapılan araştırmada ise çocukların canlı ve gerçeğe yakın resimler içeren kitapları okumayı sevdikleri, resimlerin çocuğun kitap okumaya yönelik ilgisini olumlu yönde etkilediği, resim ve metin ilişkisini kuran kitapların çocukların kitabı anlamasını da etkilediği sonuçlarını ortaya koymuştur. Araştırmanın bu bulgusuyla örtüşmeyen Güneş (2000) tarafından yapılan araştırmada incelenen çocuk kitaplarındaki resimlerin öğrenmeye yardımcı olmadığı ve yer yer resim-metin ilişkisine uyulmadığı belirlenmiştir.

Çocuk kitaplarındaki resimler çocuğun karakterleri zihninde oluşturmasında önemli bir yer tutar. Bu nedenle temel eğitim seviyesine hitabeden kitapların nitelikli resimler içermesi ve bu resimlerin mutlaka metinle ilişkili olması gerekir (Fang, 1996; Gönen ve diğr., 2011). Kitaplarda yer alan resimler bazen sözcüklerin yerini tutmakta, bazen de yorumlama görevini yerine getirerek yapılacak işleri göstermektedir. Bu yolla metni yorumlayan çocuğun, yaratıcılık ve görsel algılama yeteneği de gelişmektedir. Metinleri görselleştirmek amacı ile oluşturulan resimler çocukların metni anlamasına ve yorumlamasına büyük ölçüde yardımcı olmaktadır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda şu öneriler geliştirilmiştir: Türkçe ders kitapları için metinler seçilirken çocuğun yaratıcılığını geliştirmede etkili olmasına dikkat edilmelidir. Metinler tespit edilirken sanat zevkini geliştirmek çok farklı sanat dalları ile çocuğu karşılaştırmak açısından evrensel ve milli sanatlara daha fazla vurgu yapanlar arasından seçilmelidir. Müze bilincinin geliştirilmesi açısından Türkçe Ders Kitabı (5. Sınıf) yeniden gözden geçirilmeli hatta bu konuda etkili metinlere yer verilmelidir. Kitap okumanın önemini vurgulayan daha fazla sayıda metin yer almalıdır. Müzik aleti çalmaya özendirilen metin ya da metinler Türkçe Ders Kitabında (5. Sınıf) yer almalıdır.

6. sınıf Türkçe ders kitabında sanatın önemine vurgu yapan metinlerin sayısı arttırılmalıdır. Kitapta doğrudan sanat eğitiminin önemini vurgulayan metinler yer almasa bile metin içinde kısmen de olsa bu mesajların yer alması önemsenmelidir. Metinlerin yaratıcılığı ve hayal dünyasını geliştirici nitelikte olması çocukların sanata olan eğilimini olumlu yönde etkileyecektir. Bu nedenle 6. Sınıf Türkçe Dersi Kitabında öğrencinin kendi yetilerini keşfetmeye yönlendiren metinlere yer verilmelidir. Müze ve müze ziyaretlerinin sanat ve tarih bilinci geliştirme konusundaki yeri yadsınamaz. Bu nedenle müzenin sanat eğitimi konusundaki yerini vurgulayan, müze sevgisi aşıl原因an metinler de önemsenmelidir. Müzik sanatın önemi dallarından biridir. Bir müzik aleti çalmak ise sanata katkı sağlamak, hem sanatçının hem de toplumun duygusal dünyasının güzelleştirmek için oldukça önemlidir. Kitap müzik aleti çalmanın önemini ve ayrıcalığını vurgulayan metinler içermelidir. Elbette ki müzik aleti çalmaya yönlendirmek Müzik eğitiminin işi gibi görülebilir. Ancak dersler arasındaki bağların güçlendirilmesi bireylerin çok yönlü gelişmesine katkı sağlayacaktır. Bu çalışmada Türkçe Ders Kitapları (5. ve 6. Sınıf) sanat eğitimine uygunluk açısından değerlendirilmiştir. Ancak farklı ölçütler açısından değerlendirilmesi bu kitapların yeniden düzenlenmesinde etkili veriler ortaya koyabilir.

5. Kaynakça

- Akengin, G. (2012). Sanat dalları arasında etkileşim ve dil. *Karadeniz Araştırmaları*, 33, 139-146.
- Aldı ve diğr. (2015). Türkçe 5-6.sınıf ders kitabı, Ankara: Cem Veb Ofset.
- Aral, N. (2009). Sanat eğitimi-yaratıcılık etkileşimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 11-17
- Atan, A. (2010). *Çocukta sanat eğitiminin önemi*. <http://ahmetatan.com/p=68> sitesinden 24. 3. 2017 tarihinde elde edilmiştir.

- Brookshire, J., Scharff, L. F. V. & Moses, L. E. (2002). The influence of illustrations on children's book preferences and comprehension. *Reading Psychology*, 23 (4). 323-339.
- Buyurgan S. ve Buyurgan U. (2012). *Sanat eğitimi ve öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Ceyhan, E. ve Yiğit. B. (2005). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çelik, T. (2011). *Dil ve edebiyat öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık
- Dikici, A. (2006). Sanat eğitimi ve öğrencilerin yaratıcılık düzeyleri. *Eğitim ve Bilim*, 31(139), 3-9.
- Dilidüzgün, S. (2004). Okuma öğretimi hedefleri bağlamında Türkçe ders kitaplarındaki çocuk edebiyatı ürünleri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 43-55.
- Doğan, M. H. (1975). *Estetik*. İstanbul: Gerçek Yayınları.
- Erbay, M. (1997). Sanat eğitiminin önemi. *Anadolu Üniversitesi Anadolu Sanat Dergisi*. 7, 50-56.
- Eren, I. (2006). Art and education. *Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 26, 60-67.
- Fang, Z. (1996). Illustrations, text, and the child reader: What are pictures in children's storybooks for? *Reading Horizons*, 37, 130-142.
- Gönen M. ve diğr. (2011). İlköğretim birinci kademe öğrencilerine yönelik çocuk kitaplarının, içerik, resimleme ve fiziksel özellikleri açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36(160), 250-265.
- Gude, O. (2010). Playing, Creativity, Possibility. *Art Education*, 63(2), s. 31-37.
- Güfta, H. ve Kan, O. (2011). İlköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitabının dil ile ilgili kültür öğeleri açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (15), 239-256.
- Güneş, F. (2000). Çocuk kitaplarının okunabilirlik ölçütleri açısından incelenmesi. *I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu*, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Hoekstra, M. & Groenendijk, T. (2015). Altermodern art education: theory and practice. *International Journal of Education Through Art*, 11(2), 213-228.
- İşcan, A. Efendioğlu, S. ve Ada, Ş. (2007). Türkçe ders kitaplarında yer alan edebi metinlerin öğrencilere estetik zevk kazandırmadaki rolü, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), s. 59-72.
- İşeri, K. (2006). Altıncı sınıf Türkçe ders kitabının ilköğretim türkçe programının amaçlarının uygunluğunun değerlendirilmesi, *Dil Dergisi*, 136, 58-74.
- Kağan, M. (1982). *Güzellik birimi olarak estetik ve sanat*, Çev., Aziz Çalışlar, İst. Altın Kitaplar.
- Karadüz, A. (2008). İlköğretim okulları Türkçe dersi kitaplarında millî ve kültürel değerler. *Türk Halkları Edebiyatı II. Çocuk Edebiyatı Kongresi (13-15 Kasım)*, s. 384-390, Bakü: Azerbaycan Kafkas Üniversitesi Yay.

- Karagül, S. (2012). Çağdaş dil ve edebiyat öğretiminin önemli bir boyutu: sanat eğitimi. *Öğretmen Dünyası*, 392, 13-16
- Karakuş, I. Ş. (2006). *Çocuk edebiyatı ürünlerinin okuma gelişimine etkisi*.(Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karakuş, N. (2014). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin dil ve anlatım yönünden incelenmesi. *Tarih Okulu Dergisi (TOD)-Journal of History School (JOHS)*, 7 (18), 567-593.
- Komisyon (2015). *İlköğretim Türkçe 6 ders kitabı*, Ankara: MEB Yayınları.
- Mazlum, Ö. ve Mazlum, F. S. (2016). *İlköğretim 4. sınıf ders kitaplarının görsel tasarımına yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi*. Sanat Eğitimi Dergisi, 4(1), 1-18.
- Özbay, M. (2003). *Öğretmen görüşlerine göre ilköğretim okullarında Türkçe öğretimi*, Ankara: Gölge Ofset Matbaacılık.
- Rilke, R. M. (1963). *Genç bir şaire mektuplar*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınevi.
- Uluğbay, S. (2013). *Müzik Eğitiminin Çocuk Zekâsına Olan Etkileri*. Kastamonu Eğitim Dergisi, 21 (3), 1025- 1034.
- Uzuner, S., Aktaş, E. ve Albayrak, L. (2010). Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarının görseller (illüstrasyonlar) açısından değerlendirilmesi. *TÜBAR*, 27, 721-733.
- Varian, S. (2016). *Choosing creatively: chaise based art education in an inclusive classroom (Doctoral dissetation)*, Moore College of Art and Design. Philadelphia
- Williams, J. (2016). Art education with attitude. *Journal of Social Science Education*. 15(4), 7-13.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (Gözden geçirilmiş 6. Baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Yıldız, Ç. (2009). *İlköğretim öğrencilerinin çocuk kitaplarına ilişkin görüşleri*.(Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.